

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi / Journal of Ottoman Legacy Studies

ISSN 2148-5704

www.osmanlimirasi.net

osmanlimirasi@gmail.com

Cilt 8, Sayı 22, Kasım 2021 / Volume 8, Issue 22, November 2021

**İBB ATATÜRK KİTAPLIĞI OE 0973/3 NUMARADA KAYITLI ŐİR
MECMUASININ NAZİRELER KISMI**

*Nazires Section of the Poetry Journal Registered in Number OE 0973/3 in IBB
Ataturk Library*

Makale Türü/Article Types : Araştırma Makalesi/Research Article
Geliř Tarihi/Received Date : 09.09.2021
Kabul Tarihi/Accepted Date : 30.10.2021
Sayfa/Pages : 357-388
DOI Numarası/DOI Number : <http://dx.doi.org/10.17822/omad.2021.194>

Deva ÖZDER

(Dr. Öğr. Üyesi), Karabük Üniversitesi, Karabük / Türkiye, e-mail: devaozder@karabuk.edu.tr,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3089-4984>

Atıf/Citation

Özder, Deva, "İBB Atatürk Kitaplığı OE 0973/3 Numarada Kayıtlı Őir Mecmuasının Nazireler Kısımı", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 8/22, 2021, s. 357-388.

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD), Cilt 8, Sayı 22, Kasım 2021.

Journal of Ottoman Legacy Studies (JOLS), Volume 8, Issue 22, November 2021.

ISSN: 2148-5704

İBB ATATÜRK KİTAPLIĞI OE 0973/3 NUMARADA KAYITLI ŞİİR MECMUASININ NAZİRELER KISMI

Nazires Section of the Poetry Journal Registered in Number OE 0973/3 in IBB Atatürk Library

Deva ÖZDER

Öz: Türk edebiyatının en mühim kaynakları içerisinde yer alan şiir mecmuaları, farklı veya aynı yüzyıllarda yaşamış şairlere ait manzumelerden oluşan, dönemlerinin edebî zevki ile şiir anlayışı hakkında bilgi veren antoloji mahiyetindeki eserlerdir. Divanı bulunmayan yahut biyografik kaynaklarda ismi geçmeyen pek çok şairin şiirlerinin yanı sıra divan sahibi şairlerin çeşitli vesilelerle divanlarına almadıkları manzumelere de mecmualarda rastlamak mümkündür. Mecmuaların içeriği farklı tür ve biçimde yazılmış eserlerden müteşekkil olabildiği gibi tek bir tür ve şekildeki metinleri muhtevî mecmualar da bulunmaktadır. Klasik Türk şiirine ait tür ve nazım şekillerine mahsus manzumelerin toplandığı mecmualardan biri de bir şiire başka bir şair tarafından aynı konu ve vezin, kafiye veya redifle yazılan şiirlerin toplandığı nazire mecmualarıdır. Bu çalışma, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı OE 0973/3 numarada kayıtlı şiir mecmuasında yer alan nazire şiirler üzerinedir. Daha önce herhangi bir çalışmaya konu olmayan bu mecmuada 16 zemin ve 52 nazire şiir bulunmaktadır. Çalışmada, mecmua ve bir mecmua türü olarak nazire mecmuaları hakkında bilgi verildikten sonra söz konusu mecmuada bulunan nazire şiirler, şairlerin neşredilmiş divanlarında bulunan şiirlerle, divanın tespit edilemediği durumlarda ise tez ve araştırma makaleleri gibi akademik çalışmalarda yer alan şiirlerle karşılaştırılarak farklılıklar metin tenkidi usulü ile ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Şiiri, Şiir Mecmuaları, Nazire, Nazire Mecmuaları

Abstract: Poetry journals, which are among the most important sources of Turkish literature, are anthology works that consist of poems belonging to poets who lived in different or the same centuries and provide information about the literary taste and understanding of poetry of their periods. Through those journals, it is possible to come across poems of many poets that do not have a divan or whose names are not mentioned in biographical sources as well as the poems that were not included in their divans on various occasions. While the content of the journals can be composed of works written in different genres and formats, there are also journals that contain texts in a single type and form. One of the journals in which poems specific to genres and verse forms belonging to classical Turkish poetry are collected is nazire journals where poems written by another poet on the same subject and with the same meter, rhyme or repeated voice (redif) are collected. This study is about the nazire poems of poetry journal registered in number OE 0973/3 in İstanbul Metropolitan Municipality (IBB) Atatürk Library. There are 16 ground and 52 nazire poems in this journal, which has not been the subject of any study before. In the study, after giving information about the journal and nazire journals as a type of journal, the nazire poems in the mentioned journal were compared with the poems in the published divans of the poets, but in cases where the divan could not be determined, poems were compared with the poems in academic studies such as thesis and research article and the differences were revealed by the method of text criticism.

Key Words: Classical Turkish Poetry, Poetry Journals, Nazire, Nazire Journals

Giriş

Türk kültür tarihinin en önemli kaynakları arasında yer alan şiir mecmualarında kaside, gazel, kıta, murabba, muhammes vb. nazım şekilleriyle yazılmış pek çok şiire rastlanmaktadır. Osmanlı toplumunun gündelik hayatından, edebî ve estetik zevklerine, sanat anlayışından okuma alışkanlıklarına kadar türlü somut bilgiler sunan mecmuların başta edebiyat olmak üzere

İslami ilimler, tarih, dil, müzik, astronomi, gizli ilimler gibi pek çok konuda derlendiği görülmektedir.¹ Mecmuaların, derlendikleri döneme ilişkin sosyokültürel bilgiler vermek, biyografik kaynaklarda hakkında bilgi bulunmayan şairlerden haberdar etmek, divanı bilinmeyen / olmayan bir şairin şiirlerini ve tenkitli neşirlere geçmeyen manzumelerin tespit edilmesini sağlamak gibi pek çok faydası bulunmaktadır.²

Derleyeninin sanatsal zevkinin bir yansıması olarak ortaya çıkan şiir mecmuaları arasında gelişigüzel hazırlanmış bir defter görünümünde olanların yanı sıra sistematik bir eser niteliğinde olan mecmualar da bulunmaktadır. Sistematik bir düzene sahip olan şiir mecmuaları içerisinde nazire mecmuaları oldukça önemli bir yere sahiptir.³ Klasik şiirimizin kuruluş yıllarından itibaren görülmeye başlanan nazire yazıcılığı her geçen yüzyılda daha da yoğunlaşarak varlığını idame ettirmiş ve zaman içerisinde nazireler müstakil eserler hâlinde değerlendirilmeye başlanmıştır.⁴ Nazireler, sadece şairlerin birbirlerinin şiirlerine yahut kendi şiirlerine yazdıkları nazirelerden oluşan mecmualar şeklinde karşımıza çıkabildiği gibi bir şiir mecmuasının bir kısmının nazirelere ayrılması durumu da söz konusu olabilmektedir. Farklı devirlerde rağbet görmüş şairler ve bu şairlerin etki alanları; devrin şairlerinin şiir anlayışı, zevkleri, işledikleri

¹ İncinur Atik Gürbüz, "İBB Atatürk Kitaplığı "K403" Numaralı Mecmuanın MESTAP'a Göre Tasnifi" *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 22, (2019): 37, e. t.: 05.06.2021, http://devdergisi.com/Makaleler/1375472092_2.pdf ; Kamil Ali Gıynaş, "Milli Kütüphanede Kayıtlı 06 Mil Yz A 803 Numaralı Şiir Mecmuası" *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 38, (2017): 212, e. t.: 05.06.2021, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sefad/issue/33946/377079>.

² Mecmuaların bir kaynak olarak değeri ve Türk kültür ve edebiyat tarihi açısından önemi hususunda yapılmış oldukça kıymetli çalışmalar bulunduğundan burada bu hususla ilgili tafsilatlı bilgi verilmemiştir. [bk. Ali Nihad Tarlan, "Eski Mecmualar Arasında" *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* I, No. 1-2-3-4, (1946): 122-137; Günay Kut, "Mecmua" *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* VI, (1986): 170-172; Mustafa İsmet Uzun, "Mecmua" *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 28, (2003): 265-268; Yaşar Aydemir, "Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü" *Bilgi* 19 (2001): 147-155; Yaşar Aydemir, "Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler" *Turkish Studies* II/3, (2007): 122-137, e. t.: 05.06.2021, https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=719871177_aydemiryasar2.pdf&key=13385; Yaşar Aydemir, "Biyografi Kaynağı Olarak Mecmualar" *Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, (Ankara: AKM Yayınları, 2011), 87-100; Ozan Yılmaz, "Metin Te'sisinde Şiir Mecmualarının Katkısına Bir Örnek: Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 5214 Numaralı Mecmua ve Muhtevası" *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 1, (2008): 255-280, e. t.: 05.06.2021, http://www.devdergisi.com/Makaleler/515842343_9.pdf; Mehmet Fatih Köksal, "Biyografik Kaynak Olarak Şiir Mecmuaları ve Kastamonulu İshâk-zâde Fevzi Mecmuası" *Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, (Ankara: AKM Yayınları, 2011), 449-468; Ömer Zülfe, "Biyografik Bilgiler Açısından İki Nazire Mecmuası" *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 4/18, (2011): 151-169, e. t.: 08.06.2021, <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/an-approach-to-two-nazeerah-macmuas-from-vewpont-of.pdf>; Mehmet Fatih Köksal, "Şiir Mecmualarının Önemi ve Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)" *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII - Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkamarı*, hzl. Hatice Aynur, Müjân Çakır, Hanife Koncu, Selim S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım (İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2012), 409-431; Mehmet Gürbüz, "Biyografik Değer Bakımından Şiir Mecmuaları" *Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, (Ankara: AKM Yayınları, 2011), 315-328; İncinur Atik Gürbüz, "Şiir Mecmualarının Biyografik Değerine Dair Araştırmalara Ek" *Türklük Bilimi Araştırmaları* 32, (2012): 147-157, e. t.: 11.06.2021, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16973/177365>. Künyesi verilen çalışmaların yanında mecmualar hakkında yapılan çalışmaların ele alındığı araştırma makaleleri de bulunmaktadır. bk. Kamil Ali Gıynaş, "Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası" *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 25, (2011): 245-260, e. t.: 11.06.2021; http://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/kamil_ali_ginyas_siir_mecmualari.pdf; Ahmet Tanyıldır, "Şiir Mecmualarının Neşri Hakkında" *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 21, (2012): 224-239, e. t.: 11.06.2021, <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/about-the-publications-of-poem-journals.pdf>; Zeynep Süngü, "Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Yeni Çalışmalar Bibliyografyası ve MESTAP" *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 25, (2020): 917-1056, e. t.: 11.06.2021, http://www.devdergisi.com/Makaleler/1068589403_20.pdf.]

³ Ahmet Doğan ve Hilal Gül İlhan, "İBB Atatürk Kitaplığı Bel Yz K 0007 Numaralı Şiir Mecmuasının Nazireler Kısmı" *Aydın Türklük Bilgisi Dergisi* 7, (2021): 63, e. t.: 07.05.2021, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1589665>

⁴ Mehmet Fatih Köksal, *Sana Benzer Güzel Olmaz Divan Şiirinde Nazire* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2006), 10.

konular, vezin, kafiye, redif gibi tercihleri nevinden önemli bilgileri elde edebilmek bu türden mecmuaların da sağlıklı bir değerlendirmeden geçmesiyle mümkün olacaktır.⁵

Mecmuaların muhteva ve şekil yönünden birbirlerinden farklı özellikler taşıması, sayıları, hacimleri gibi hususlar günümüz araştırmacısının mecmualara dair doğru ve bütüncül tespitler yapabilmesini hayli zorlaştırmaktadır. Derleyicisinin olduğu kadar ait olduğu toplumun eğilimleri, yaşam tarzı ve sanat anlayışı hakkında mühim bilgiler ihtiva eden bu kaynakların öncelikle günümüz harflerine aktarılması ve muhteviyatlarına göre tasnif edilmesi gerekmektedir. Neticede ortaya çıkacak malzemenin büyüklüğü düşünüldüğünde bilişim teknolojilerinden yararlanarak bir veri tabanı oluşturmanın zorunluluğu anlaşılmaktadır. Mecmuaların sınıflandırılmasını mümkün kılacak veri tabanlarının geliştirilmesi hususunda son yıllarda yapılan çalışmalardan en kapsamlısı Mehmet Fatih Köksal'ın 2012 yılında yaptığı teklifle başlayan ve pek çok araştırmacının katkısı ile hayata geçirilip geliştirilen *Mecmuaların Sistemik Tasnifi Projesi*'dir. Pek çok mecmua MESTAP olarak da bilinen bu proje ile dijital bir veri tabanında toplanmıştır.⁶

Bu çalışma, İBB Atatürk Kitaplığı OE 0973/3 numarada kayıtlı 45 yapraklı bir şiir mecmuasının bir bölümünü oluşturan nazire şiirler üzerinedir.⁷ Çalışmada nazire şiirlerin tamamı Lâtin harflerine aktarılmıştır. Aktarılan şiirler, neşri yapılmış divanlardaki şiirlerle, divanın tespit edilemediği durumlarda ise tez ve makalelerde bulunan şiirlerle karşılaştırılarak aralarındaki farklılıklar metin tenkidi metodu ile ortaya konmuştur.

1. İBB Atatürk Kitaplığı OE 0973/3 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuası⁸

İBB Atatürk Kitaplığı OE 0973 numarada kayıtlı olan yazma eser, soğuk beyzi salbek şemseli kahverengi deri ciltli 185x120 ebatlarında ve 220 yapraktır. Mecmua içerisinde Taşlıcalı Yahyâ'nın *Şâh u Geda* mesnevisi, Lâmi'î Çelebi'nin *İbretümâ*'sı, Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-necâ*'ı, Molla Câmi'ye ait bir risale ve iki şiir mecmuası bulunmaktadır. Yapısal bütünlüğünü koruduğu ve fiziki açıdan oldukça iyi durumda olduğu görülen eser yaprak esasına göre baştan sona kadar Arap ve Lâtin rakamlarıyla numaralandırılmıştır. Eserde herhangi bir yaprak eksikliği veya karışıklığı görülmemektedir.

Çalışmanın konusu olan mecmua 105b-149b arasında yer almaktadır.⁹ Eserde 148a ve 149a boş bırakılmıştır. Mecmuada sayfalardaki satır sayıları değişkenlik göstermektedir. Şiirlerin yazıldığı sayfalarda satır sayısı 12-20 aralığında iken mensur metinlerin olduğu kısımlarda satır sayısının 20-28 civarında olduğu görülmektedir. Eserde hem manzum hem de mensur kısımlar kırmızı cetvel içerisinde yazılmış, başlıklarda da kırmızı mürekkep kullanılmıştır.

⁵ Köksal, *Sana Benzer Güzel Olmaz Divan Şiirinde Nazire*, 65.

⁶ Gürbüz, "İBB Atatürk Kitaplığı "K403"", 38-39; Ahmet Akgül, "Millî Kütüphanede Kayıtlı Bir Şiir Mecmuasının (06 Mil Yz A 7131) MESTAP'a Göre Tasnifi" *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi* 18, (2020): 178, e. t.: 05.06.2021, <http://www.osmanlimirasi.net/dergi/milli-kutuphanede-kayitli-bir-siir-mecmuasinin-06-mil-yz-a-7131-mestapa-gore-tasnifi-ss-177-2012020073a9d54b.pdf>.

⁷ Söz konusu mecmuanın tamamının Mecmuaların Sistemik Tasnifi Projesi (MESTAP) kapsamında değerlendirildiği bir araştırma makalesi tarafımızca hazırlanmaktadır ancak mecmuada bulunan nazirelerden bazılarının neşredilmiş divanlarda bulunmayışı yahut divanlarda bulunan şiirlerden farklılık arz etmesi, bazılarının ise elde mevcut divanı olmayan şairlere ait olması, nazire şiirlerin yer aldığı bu kısmın bugün varlığından haberdar olduğumuz ve neşri yapılmış nazire mecmualarındaki şiir sıra ve sistemini takip etmemesi gibi hususlardan bu şiirlerin müstakil olarak incelenmesinin faydalı olacağına kanaat getirilmiştir.

⁸ Mecmuanın yazma nüshasının temini konusundaki destekleri için Sayın Prof. Dr. M. Fatih Köksal'a kalbî şükranlarımı sunarım.

⁹ Diğer şiir mecmuası 155b-191b varakları arasında yer almaktadır. Bu mecmua Dr. Öğr. Üyesi Leyla Alptekin Sarıoğlu danışmanlığında Yeşim Yazar tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. (bk. Yeşim Yazar, "Atatürk Kitaplığı 973 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-yı Eş'âr (Çeviriyazılı Metin-İnceleme)" (Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2021.)

Talik ve divani hatla yazılmış olan eserin üzerinde derlenme tarihine dair bir kayıt bulunmamaktadır. Mecmuada herhangi bir tarihe rastlanmamaktadır fakat eser içerisinde 150b-155a varakları arasında Süleyman Çelebi'ye ait *Vesiletü'n-Necât* yer almakta ve bu eserin sonunda H 1045 (M 1635-1636) tarihi bulunmaktadır. Bu tarih her ne kadar üzerinde çalışılan şiir mecmuasına ait bir tarih olmasa da mecmuada şiirlerine yer verilen şairlerin ağırlıklı olarak XV ve XVI. yüzyıl olmakla birlikte Ganizâde Nadirî (ö. H 1036 / M 1626) ve tekke şairi Zâkirî Hasan Efendi (ö. H 1031 / M 1622) gibi XVII. yüzyılın ilk yarısında yaşamış şairlerin şiirlerinin de eserde yer alması mecmuanın söz konusu tarihe yakın bir zaman diliminde yazıldığı kanaatini oluşturmaktadır. Mecmua içerisinde derleyicinin kimliğine işaret edebilecek herhangi bir kayıt yoktur. 105b-141b arasında yer alan manzum ve mensur bölümler talik hatla yazılırken 141b-145a arasındaki şiirlerin divani hatla yazılması eserin farklı derleyicileri olabileceğine işaret etmektedir. Ancak 145b ile 149b arasında tekrar talik hatta dönüş yapılması ve divani hatla yazılan varaklarda derkenardaki kayıt ve şiirlerin yine talik hatla yazılmış olması kalem değişikliği olabileceğini de akıllara getirmektedir. Mecmuadaki manzum metinlere bakıldığında derleyici / derleyicilerin seçkisinin XIV-XVII. yüzyıllar arasında yaşamış halk, tasavvuf ve divan şiiri geleneğine bağlı şairlerin şiirlerinden oluştuğu görülmektedir.¹⁰ Seçilen şair ve şiir yelpazesindeki bu genişlik derleyici / derleyicilerin bahsi geçen şiir geleneklerine aşina olduğunu göstermektedir. Mecmuada bulunan Farsça şiirlerden ve yine gerek metin içinde gerek derkenarlardaki Arapça manzum ve mensur kısımlardan derleyici / derleyicilerin Arapça ve Farsça bildiğini söylemek de mümkündür. Mecmuada 141b-149b arasında bestelenmiş şiirlerin bulunması ve bu şiirlerin pek çoğunun hangi makamlarda bestelenmiş olduğunun başlıklarda belirtilmesi derleyici / derleyicilerin musikî ile ilgilendiğini göstermektedir.

Mecmuada yer alan şiirlere bakıldığında mecmuanın değişik yüzyıllarda yaşamış şairlere ait şiirler, nazire şiirler ve bestelenmiş şiirler olmak üzere üç farklı bölümden oluştuğu görülmektedir. Eserde 105b¹¹ ile 141a arasında nazireler ve değişik yüzyıllarda yaşamış şairlere ait şiirler bir arada yer alırken 141b-149b arasında farklı bir hatla kaleme alınmış Aziz Mahmud Hüdâyî, Zâkirî, Yûnus Emre, Eşrefoğlu Rûmî ve Kuloğlu'na ait bestelenmiş şiirler bulunmaktadır. Mecmuada, gerek farklı nazım şekillerine ait şiirlerin gerek mensur kısımların yazımında belirli bir tertip gözetilmemiş, Şeyhülislam Yahyâ'ya ait bir gazelden sonra Lâmi'î Çelebi'nin *İbret-nüümâ*'sından bir bölüm verilip tekrar Veysi'ye ait bir tesdisle devam edilebilmiştir (108b-111b). Derkenarlarda ise Arapça-Farsça-Türkçe şiirlerle birlikte ilaç terkipleri ve tedavi yöntemlerinin ele alındığı, dinî bilgilerin ve bazı surelerin mana ve faziletlerinin anlatıldığı mensur bölümler de bulunmaktadır. Bütün bunlar göz önünde tutulduğunda mecmua oluşturulurken bir sistem takip edilmediği; mecmuanın şekil ve muhteva özelliklerine bakıldığında ise bu eserin birine sunulmak için yazılmayıp derleyici / derleyicilerin şahsi zevki ve okuma deneyimleri doğrultusunda oluşturulduğunu söylemek mümkündür.

Çalışmaya tabi tutulan 16 zemin ve 52 nazire şiir, mecmua içerisinde dağınık hâlde bulunmaktadır. Mecmuanın 101a-101b; 112a-115b; 128b-140b varakları arasında yer alan bu şiirler, divan şiiri nazire geleneğinde en çok tercih edilen nazım şekli olan gazel formunda yazılmıştır. Mecmuada bulunan zemin ve nazire şiirler -tespit edilebildiği kadarı ile- XV ve XVI. yüzyıllarda yaşamış şairlere aittir.

Mecmuada yer alan zemin şiirlerin şairleri ve zemin şiirlere nazire yazan şairler sırasıyla aşağıdaki tabloda gösterildiği şekildedir:

¹⁰ Çalışma nazire şiirler üzerine olduğu için mecmuada yer alan bütün şairlerin isimlerinin yer aldığı bir tablo burada verilmemiştir.

¹¹ Çalışma konusunu teşkil eden şiir mecmuası 105b'den başlamaktadır ancak Fevrîye ait zemin şiir ve Rahmî'ye ait nazire şiir 101a ve 101b'de derkenarda yer almaktadır.

Tablo 1: Mecmuada bulunan zemin ve nazire şiir sayıları ve bu şiirlerin şairleri.

Zemin Şiir Şairi	Nazire Sayısı	Nazire Şiir Şairi	Zemin Şiir Şairi	Nazire Sayısı	Nazire Şiir Şairi		
1	Fevrî	1	Rahmî	9	Ahmed Paşa	1	Âhî
2	Necâtî	1	Zâtî	10	İbrâhîm Paşa	8	İshâk, Amrî, Tâli'î, Zâtî, Hadîdî, Hasbî, Şem'î, Hilâlî
	X ¹²	4	Gelibolulu Sürûrî, Necâtî, Zâtî, Şem'î	11	Câfer Çelebi	2	Şem'î, Nazmî
3	Nazmî	1	Hadîdî	12	Subhî	10	Zâtî, Şevkî, Sun'î-i Pîr, Bahârî, Hilâlî, Şu'ûrî, Hasbî, Enverî, Râhî, Sinânî
4	Kâdirî	1	Revânî	13	Câfer Çelebi	2	İshâk, Şühî
5	Revânî	1	Sürûrî-i Acem	14	İbrâhîm Paşa	5	Revânî (2), Gelibolulu Sun'î, Mesîhî, Hayâlî
6	'îzârî	2	Mesîhî, Nazmî	15	Necâtî	8	İshâk, Âhî, Revânî, Şem'î, Zâtî, Râhî, Nazmî, Sinânî
7	Zihnî	1	Nazmî	16	Necâtî	3	Revânî, Sûzî, Lâmî'î
8	Âhî	1	Bâkî				

Derleyicinin nazire şiirlerdeki seçimlerine bakıldığında şiirlerin önemli bir kısmının dönemin önde gelen şairlerine ait manzumeler olduğunu ancak bununla birlikte kaynaklarda hakkında fazla bilgi verilmeyen, elde divanı bulunmayan şairlerin şiirlerinin de yer aldığı görülmektedir.

Mecmuanın 37 farklı şaire ait 68 şiirin bulunduğu nazireler kısmında 8 şairin zemin şiiri, 25 şairin nazire şiiri ve 4 şairin hem zemin hem de nazire şiiri kayıtlıdır. Mecmuada şiirlerine en çok yer verilen şair 1 zemin ve 5 nazire şiir olmak üzere toplam 6 şiirle Revânî'dir. Revânî'yi Zâtî ve Edirneli Nazmî 5 şiirle takip etmektedir.

¹² Nüşhada Necâtî Bey'in "-.-/ -.-/ -.-" vezni ile yazılmış zemin şiirine nazire olarak gösterilen Gelibolulu Sürûrî, Necâtî, Zâtî, Şem'î'ye ait bu şiirlerin vezni "-.-/-.-/-.-/-.-" şeklindedir. Derleyicinin muhtemelen vezne dikkat etmeyerek Necâtî Bey'in zemin şiirine yazılan nazire şiirler olarak kaydettiği söz konusu manzumeler tabloda Necâtî Bey'e yazılan nazire şiirler olarak değerlendirilmemiştir.

Tablo 2: Mecmuada zemin veya nazire şiiri bulunan şairler ile zemin veya nazire şiirlerin sayısı.

Şair	Zemin	Nazire	Toplam	Şair	Zemin	Nazire	Toplam
Âhî	1	2	3	Necâfî	3	1	4
Ahmed Paşa	1		1	Râhî		2	2
Amrî		1	1	Rahmî		1	1
Bahârî		1	1	Revânî	1	5	6
Bâkî		1	1	Sinânî		2	2
Câfer Çelebi	2		2	Subhî	1		1
Enverî		1	1	Sun'î-i Pîr		1	1
Fevrî	1		1	Gelibolulu Sun'î		1	1
Hadîdî		2	2	Sûzî		1	1
Hasbî		2	2	Gelibolulu Sürûrî		1	1
Hayâlî		1	1	Acem Sürûrî		1	1
Hilâlî		2	2	Şem'î		4	4
İbrâhim Paşa	2		2	Şevkî		1	1
İshâk		3	3	Şu'ûrî		1	1
İzârî	1		1	Şûhî		1	1
Kâdirî	1		1	Tâli'î		1	1
Lâmî'î		1	1	Zâtî		5	5
Mesîhî		2	2	Zihnî	1		1
Nazmî	1	4	5				

2. İBB Atatürk Kitaplığı OE 0973/3 Numaradaki Mecmuanın Nazireler Kısmı¹³**1. Zemin Şiir: Fevrî**

Vezin: .---/.---/.---/.---

Fevrî fermâyed

1. Dehenden âh u gözden olmadın hûn-ı ciğer peydâ
Derûnum âteşinden oldı düd-ı pür-şerer peydâ
2. ‘Adem aşl-ı vücûd olmasa olurdu benüm rûhum
Dehânuñdan suhan zâhir miyânuñdan güher peydâ
3. Ne dem ‘ibretle çarh-ı seb‘a-i seyyâreye bakşam
Olur bir halka olmuş ejdehâ-yı heft-ser peydâ
4. Kızıl başlar çıkup bağrumda dil Bağdâdudur kaçdı
Yitiş şâhum yitiş mülküñde oldı surh-ser peydâ
5. Yalancı pîrezen dehre baş egmez Fevrî dirlermiş
İşitdüm Rûmda olmuş yine bir gerçek er peydâ **(101a derkenar)**

2. Nazîre-i Rahmî¹⁴

1. Dehânuñ hasretiyle dilde olmuşdur gamuñ¹⁵ peydâ
Vücûda gelmedi dil¹⁶ olmadın nâm-ı ‘adem peydâ
2. Şarâb-ı ‘aşk ile mestem yoluñda ger gubâr olup¹⁷
Serümden câm¹⁸ olup hâkûmden ola niçe Cem peydâ
3. Sürerse¹⁹ âb-ı hayvânı güneş zerrîn piyâyleyle
Göñülde guşsa vü dilde belâ çeşmümden nem peydâ
4. Sûhan mülkinde görse Rahmîyâ tahsîn ide Hüsrev²⁰
Diyâr-ı Rûm içinde oldı bir²¹ tarz-ı ‘Acem peydâ **(101b derkenar)**

3. Zemin Şiir: Necâtî

Vezin: .---/ .---/ .-

Ez-ân Necâtî²²

1. Yâr ola şandum göñül virdüm saña
Ben baña itdüm dirîgâ ben baña

¹³ Çalışmanın bu bölümünde nazire şiirlerin karşılaştırılması yapılırken öncelikle şairin yayımlanmış divanına ulaşılmaya çalışılmıştır. Divanın tespit edilemediği durumlarda tez, makale ve çalışmaya tabi tutulan şiirlerin nazire olması hasebiyle nesredilmiş nazire mecmuaları gibi akademik çalışmalara başvurulmuştur. Karşılaştırma esnasında vezin ve anlamca uygun olan kelime asıl metinde verilirken farklı olan kelime aparata alınarak farklılık belirtilmiştir. Vezin ve anlamca uygun görülen kelime mecmuada bulunmayıp karşılaştırılan metinde bulunuyorsa veya o şiir hiçbir kaynaktan tespit edilememişse gerekli olan kelime veya ek köşeli parantez “[]” ile metne dâhil edilmiş mecmuada olmadığı tekrar belirtilmemiştir. Mecmuada yer almayan beyitler dipnotta verilmemiş ancak beyit, karşılaştırma yapılan eserde yoksa veya yerine farklı bir beyit varsa dipnotta verilmiştir. Karşılaştırmada kullanılan kısaltmalardan M mecmuayı, D şiirin bulunduğu divanı, Mak. ise şiirin bulunduğu araştırma makalesini ifade etmektedir.

¹⁴ Manzume *Bursalı Rahmî Divanı*’nda beş beyit olarak kayıtlıdır. (bk. Mustafa Erdoğan, *Bursalı Rahmî ve Dîvânı* (e-kitap) (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017), 150, e. t.: 10.07.2021, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-195643/bursali-rahmi-divani.html>.)

¹⁵ dilde olmuşdur gamuñ: olmuş idi dilde gam, D.

¹⁶ gelmedi dil: gelmedin ten, D.

¹⁷ olup: olsam, D.

¹⁸ câm: hâk, D.

¹⁹ sürerse: şunarsa, D.

²⁰ Bu mısra *Bursalı Rahmî Divanı*’nda “Bu tarz-ı hâşî [böyle] Rahmîyâ ancak diye Hüsrev” şeklinde geçmektedir.

²¹ bir: bu, D.

²² Manzume *Necâtî Bey Divanı*’nda sekiz beyit olarak kayıtlıdır. Mecmuada yer alan gazel ile divanda yer alan gazelin beyit sırası farklılık göstermektedir. (bk. Ali Nihad Tarlan, *Necâtî Beg Divanı* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1992), 158.)

2. İki gözsüz bakaym dünyāya ger
Hāk-i pāyuñ bilmez isem tūtiyā
3. Didi ğamzem²³ oqlarıyla nicesin
Nice gelürse didüm ey bī-vefā
4. Didi karşı tut dil-i bīmāruñı
Gamzem²⁴ oqlarına didüm hoş ola
5. Gāh zūlfüñ ser-keş olur geh haṭuñ
Eksük olmaz her yañadan bir belā
6. Dostlardan yād olupdur cān u dil
Olahı derd ü gamuñla āşinā
7. Kim durur dirseñ Necātī dostum
Bende-i muḥliş muḥibb-i bī-riyā (112a)

4. Nazîre-i Zâti²⁵

1. Merḥabā ey bÿy-ı zūlf-i dil-rübā
Kankı yıller esdi geldüñ bu yaña
2. Bu gice gel rüşen eyle bezmimüz
Şevkuñ olursa eger [ey] meh-likā
3. Yollar öñmekde selām olsun baña
Merḥabāsuzlarda²⁶ ‘aşk olsun saña
4. ‘Āşıkā düşnām iderken nāgehān
Yāra n’eylersin didüm didi du‘ā
5. Öykünelden hāk-i pāy-ı dil-bere
Çıkdı Zâti gözlerümden tūtiyā (112a)

5. Nazîre-i²⁷ Sürûrî²⁸

Vezin: -.-/-.-/-.-.-

1. Ey şanem zūlfüñde hālūñ dāne-i dām-ı belā
Ne belādur olmağ ol dām-ı belāda mübtelā

²³ ğamzem: ğamzeñ, M.

²⁴ ğamzem: ğamzeñ, M.

²⁵ Ali Nihad Tarlan, *Zâtî Divanı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon Gazeller Kısmı I. Cilt* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1967), 20.)

²⁶ merḥabāsuzlarda: merḥabāarsuzlarda, M.

²⁷ Nüşhada “Nazire-i Sürûrî” olarak başlıklandırılan ve Necâtî Bey’in zemin şiirine nazire olarak gösterilen bu şiirin ve ardından gelen Necâtî, Zâtî, Şem‘î’ye ait diğer manzumelerin vezni “-.-/-.-.-/-.-.-” şeklindedir. Derleyici muhtemelen vezne dikkat etmeyerek söz konusu şiirleri de Necâtî Bey’in zemin şiirine yazılan nazire şiirler olarak kaydetmiştir.

²⁸ Şiir, *Mecma‘u’n-nezâ‘ir ve Pervane Bey Mecmuası*’nda Sürûrî-i Acem’e kayıtlıdır ancak *Sürûrî-i ‘Acem Divançesi*’nde bu gazel bulunmamaktadır. Yapılan araştırmalar neticesinde *Gelibolulu Sürûrî Divanı*’nda mecmuadaki bu şiirle makta beyitleri aynı olan bir manzumenin yer aldığı tespit edilmiştir. (bk. M. Fatih Köksal, *Mecma‘u’n-nezâ‘ir (e-kitap)* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017), 78, e. t.: 16.07.2021, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-195954/mecmaun-nezair-edirneli-nazmi.html>; Kamil Ali Gıynaş, *Pervâne Bey Mecmuası (e-kitap)* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017), 85, e. t.: 16.07.2021, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194492/pervane-bey-mecmuasi.html>; Niyazi Ünver, *Gelibolulu Sürûrî Dîvânı (e-kitap)* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2020), 62, e. t.: 16.07.2021, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-271852/gelibolulu-sururi-divani.html>; Saule Şaripbekova, “Acem Sürûrî ve Divançesi” (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2001.)

Gelibolulu Sürûrî Divanı’nda yer alan gazel şu şekildedir:

Murğ-ı cāna dānedür hālūñ şaçuñ dām-ı belā / Niçeler ol dāne içün buña olmuş mübtelā
Gördüğümce gün yüzünü kana ğark olur gözüm / Tıfl olan bayramda zirā ki giyer gül-gün kabā
Dem-be-dem ‘aşıklarūñ durmaz cününü deprenür / Her seher ki depredürsüñ zūlfüñ ey bād-ı şabā
Çeşm-i bīmāruñ yanında kara hālūñ dir gören / Şanki bir bīmāra bir Hindî ṭabīb eyler devā
Nātüvān gönlüm diler dutmak ‘aşā-yı zūlfüñi / Ey Sürûrî eyle kim bīmār olan ister ‘aşā

2. Görmegiçün gül yüzüni kana gark olan yaşum
Tıfla beñzer kim geyer bayram için gül-gün kabā
3. Ğamze-i mestüñ kaatında hāl-i müşğünün senün
Şanki bir bīmāra bir Hindü tabīb eyler devā
4. Halka-ber-halka dil-i divānelerden kāküli
Toptoludur luṭf idüp āheste depret ey şabā
5. Nātüvān gönülüm diler tutmak perīşān kākülin
Ey Sürürī eyle kim bīmār olan ister ‘aşā (112b)

6. *Naẓīre-i Necātī*²⁹

1. Aldum ağzuñ ölçüsini zerre deñlü yok vefā
Pür-cefāsın hey güneş yüzlü habībüm Muştafā
2. Tıg-ı ğam boynum muharref çalup eylerse kalem
Yaza akan yaşum³⁰ işigününde āyāt-ı vefā
3. Luṭfuña idüp binā yapdum muhabbet hānesin
Rence kılsañ kadem ehlen ve sehlen merḥabā
4. Gide mi ey seng-dil zülfüñ hevāsı³¹ sīneden
Çün bilürsin muhkem olur kāfir itdügi binā
5. Nāmeye şıgımaz Necātīnün muṭavvel³² kışşası
Gözyaşıyla ‘arz ola kapuña bākī mācerā (112b)

7. *Zātī fermāyed*³³

1. Murğ-ı zerrīn-per zümürüd-āşiyān lü’lü’-ğidā
Bāl açup uçmak diler her şubḥ kūyuñdan yaña
2. Şu gibi kan içmede ‘aşk olsun ey şeh çeşmüne
Merḥabāsuz dil-rübālarda selām olsun saña
3. Ben ğubārı gördi kūyında o ḥattı ‘anberīn
Didi miskīn kañğı yiller esdi geldün bu yaña
4. Ey dür-i yek-dāne baḥr öykündügiçün eşküme
Gömgök itdi yüzini kef urmadan bād-ı şabā
5. Tālībün dā’im türāb-ı rāh-ı kūy-ı dil-rübā
Rüyını altun ider cevher degül mi Zātīyā (113a)

8. *Şem’i Rāst*³⁴

1. Bunca ‘ıd oldu bizümle³⁵ itmedün bir merḥabā
Çok vefāsuz görmişem illā selām olsun saña
2. Rūze vü kadr ü berātuñ bilmişüz māhiyyetin
Bir hilāl-ebür ile ‘ıd-i vişāle merḥabā
3. İsmile mevcūd olup cismile ma’düm olanuñ
Birisı ‘ankā birisi kīmyā biri vefā

²⁹ Tarlan, *Necātī Beg Divanı*, 151.

³⁰ kanım: yaşum, D.

³¹ hevāsı: ḥayālī, D.

³² muṭavvel: oransız, D.

³³ Tarlan, *Zātī Divanı 1. Cilt*, 2.

³⁴ Manzume *Şem’i Divanı*’nda yedi beyit olarak kayıtlıdır. Mecmuada yer alan şiir ile divanda yer alan gazelin beyit sırası farklılık göstermektedir. (bk. Murat Karavelioğlu, *Şem’i Divanı*, (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2014), 131.)

³⁵ bizümle: benümle, D.

4. Ney gibi bağrın delüp yıllere nālān oluben³⁶
Bezm-i ğamda ‘āşıkūñ āhın şanur bād-ı şabā³⁷
5. Ol perī-peyker melek-ruhsār elinden āh kim
Eyledi benden beni bīgāne olmaz āşinā
6. Her kişi bir kez ölür bī-çāre Şem‘ī nice kez³⁸
Böyle olur zāhidā ehl-i muhabbetde fenā (113a)

9. Zemin Şiir: Nazmî

Vezin: ---/ ---/ ---/ ---

Ez-ân Nazmî³⁹

1. ‘Āşık-ı dil-ḥasteye hem-dem fiğān u zārıdır
Dem-be-dem üstine ağlar dīde-i ḥūn-bārıdır
2. Kānda kim bir meşrebi şāfi şafā ehli ola
Şu gibi bir serv-ḳaddūñ ‘āşık-ı⁴⁰ dīdārıdır
3. Şevkile bülbül gibi güyā iden her dem beni
Gülşen-i kūyında ol servūñ gül-i ruhsārıdır
4. Merdümān-ı dīdemūñ dīnār u⁴¹ dirhem yirine
Ayağūñ toprağına olsa n’ola⁴² ışārıdır
5. Hoş edā elfāz ile nazm-ı dürer-bār u laṭif⁴³
Dür dişūñ vaşfında cānā Nazminūñ eş‘ārıdır (113b)

10. Nazīre-i Ḥadīdî

1. Gül temāşāgāhı ‘uşşākuñ cemālūñ bāğıdır
Güllerūñ bülbüllere ‘arz it begüm çak çığıdır
2. Kōndı sultān-ı ḥayālūñ gözlerümūñ şahınna
Her dü bāb-ı eşk-i ḥūnīnüm kızıl otağıdır
3. Nüşhadur ḥattūñ teb-i ‘uşşāka müşgīn kākūlūñ
Gülsitān-ı ḥüsnūñe ta‘vīz için dil bağıdır
4. Yir yüzinde her ne deñlü acı deryālar ki var
Fūrkatūñde gözlerüm bınarınūñ ayağıdır
5. Kendūni ögmek kişiye cā’iz olsa dil-berā
Dimek olurdu Ḥadīdî ayağūñ toprağıdır (113b)

11. Zemin Şiir: Kâdirî

Vezin: ---/ ---/ ---

Ez-ân Kâdirî⁴⁴

1. Benem ‘aşk ehline ‘ālemde üstād
Ne Mecnūndur benüm yanumda Ferhād

³⁶ oluben: olmayan, D.

³⁷ şabā: hevā, D.

³⁸ nice kez: her nefes, D.

³⁹ Sibel Üst, Edirneli Nazmî Dīvānı (*e-kitap*) (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018), 1103, e. t.: 21.07.2021, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/57766,edirneli-nazmi-divanipdf.pdf?0>; Güler Doğan Averbek, *Edirneli, Nazmî Dīvān* I. Cilt (ABD: Create Space Publishing Platform, 2017), 456.

⁴⁰ ‘āşık-ı: ‘āşıkı, M.

⁴¹ dīnār u: dīnārı, M.

⁴² ayağūñ toprağına olsa n’ola: ḥāk-pāy-i yāre olur dāyimā, D.

⁴³ laṭif: lutf, M.

⁴⁴ Elde mevcut divanı bulunmayan Kâdirî’nin bu şiiri için bk. Ahmet Kemal Gümüş, “16. Asır Divan Şairi Kâdirî ve Gazelleri” *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 24, (2020): 221-256, e. t.: 13.07.2021, <http://www.devdergisi.com/DergiArama.aspx?Turu=True&Kelime=Ahmet%20Kemal%20G%C3%BCm%C3%BC%C5%9F>

2. Yüri şüfi ki bir dem şöhetüñden
Bu yıķık göñlümüz olmadı ābād
3. Bu fūrķatden ben öldüm ey mu'allim
Dağı ķılmaz mısın ol serv[i] āzād
4. Beķā-yı 'ömrüñiçün her seher gül
Açup eczā okur bülbüller evrād
5. Yeter cevrüm dimişsün Kādirīye
Elüñden hey vefāsuz dād u feryād (114a)

12. Nażīre-i Revānī⁴⁵

1. Elinden ol ĥabībün dād feryād
Beni yād idüp ađyārı ķılır şād
2. Mu'atţar ķıldı āfāķı ser-ā-ser
Meger kim irdi yārūñ zülfine bād
3. Yoluñda virmez isem cān-ı şīrīn
Degülven ĥusrevā 'aşķuñda Ferhād
4. Tebessüm idicek luţfila la'lüñ
İder 'aşķlarınıñ rüĥını şād
5. Revānī ĥüsnüñi yār eyleyicek
İşiden dir hezārān āferīn bād (114a)

13. Zemin Şiir: Revānī

Vezin: -.-/ -.-/ -.-/ -.-

Revānī Fermāyed⁴⁶

1. Şem'î kimse saña teşbīh idemez ey lāle-ĥad
Gerçi yaluñ yüzlü bir sīmīn-bedendür serv-ķad
2. Gün gibi altun beneklü cāmeye reşk eylemez
Bu felek dervīş-i 'aşķa āsmānī bir nemed
3. Kār ü bārın yile virdi ruĥlaruñ reşkiyle gül
Ĥaķ budur kim ķişiye 'ālemde oñarmaz ĥased
4. Cānum ađzuma gelüpdür büse-i dil-dār içün
Ölmedin bir çāre eyleñ hey meded baña meded
5. Bu Revānī ĥoş çeker cevr ü cefānı dostum
Tañrı ĥaķıyçün buña rāzī degüldür ĥiç aĥād (114b)

14. Sürürī Rāst⁴⁷

1. Tā mu'anber kākülün ĥurşīde şalmışdur kemend
Bağlamışdur boynumu zencīr-i zülfüñ bend bend
2. Kādd-i dil-cū-yı⁴⁸ nihālīn gördi çün gülzārda
Turdı⁴⁹ ayāđ üzere ta'zīm ider⁵⁰ serv-i bülend

⁴⁵ Manzume *Revānī Divanı*'nda yedi beyit olarak kayıtlıdır. Mecmuada yer alan gazel ile divanda yer alan gazelin beyit sırası farklılık göstermektedir. (bk. Ziya Avşar, *Revānī Dīvānı (e-kitap)* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017), 202-203, e. t.: 13.07.2021, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56143,revani-divanipdf.pdf?0>)

⁴⁶ Manzume *Revānī Divanı*'nda yedi beyit olarak kayıtlıdır. Mecmuada yer alan gazel ile divanda yer alan gazelin beyit sırası farklılık göstermektedir. (bk. Avşar, *Revānī Dīvānı*, 200.)

⁴⁷ Manzume *Acem Sürürī Divanı*'nda altı beyit olarak kayıtlıdır. Mecmuada yer alan gazel ile divanda yer alan gazelin beyit sırası farklılık göstermektedir. (bk. Şarıpbekova, *Acem Sürürī ve Divançe'si*, 222.)

⁴⁸ kādd-i dil-cū-yı: ĥaţ-ı ra'nānuñ, D.

⁴⁹ turdı: durdı, D.

⁵⁰ ider: idüp, D.

3. ‘Anber-efşân zülfüne irmek diler cānā⁵¹ gönül
Allah Allah ne uzun sevdāya düşmüş derd-mend
4. Nāşihā men‘ itmegil ‘aşkından⁵² ol meh-pārenüñ
Şöyle⁵³ tolmışdur gönül kim kalmamışdur cāy-ı pend⁵⁴
5. Ey Sürürî hattı sevdāsından anuñ baş⁵⁵ çeken
Pārelensün tîğ-i miñnetle kalem teg bend bend (114b)

15. Zemin Şiir: ‘İzârî

Vezin: ..-/-..-/-..-/-..-

Ez-ân ‘İzârî

1. Getürür ‘ārızı hat k’eyleye ‘uşşakımı red
Kaçan olur ki gubār ide hevā yolını sed
2. Baş virüp zülfi ruḥı dāmenin elden kōmadı
Ayağı gence batarsa n’ola men cedde veced
3. Sīne ger sīne-i pūr-sūzla iltürlerse
Tütünü göge çıka yırtı yaqasını lahad
4. Kaşı rāsıyla bu zülfi gibi āşuftelerüñ
Kaddini dāl idüp ayağa şalup eyledi red
5. Mesned idinmegiçün geldi ‘İzārî kapuña
Eyleme ehl-i nazār sen şanemā men‘-i sened (115a)

16. Nazîre-i Mesîhî⁵⁶

1. Beni dil-ḥaste koyup ayruğın⁵⁷ öldürme meded
Ki beni andan öñürdi depeler tîğ-i ḥased
2. Raḥmdan şanma beni ol şanem öldürmedügin
Dirliğümüñ bilür olduğımı ölümde eşed
3. Kaşlarıñla lebüñ üstindeki ḥatṭuñ cānā
Yazdı mecmū‘a-ı ḥüsnüñde bir iki müfred
4. Mīhmān olıcağaz ḥücre sine şāhid-i mey
Ferahından özini yavu kılar pîr-i ḥired
5. Ger mey içdiyse Mesîhî aña ḥad lāzım olur
Kaşı lāzım⁵⁸ degül incitmek anı fevka’l-ḥad (115a)

17. Nazîre-i Nazmî⁵⁹

1. Dāğ-ı ‘aşkuñla şeref bulalı bu cism ü cesed
Dostum düşmen ider oldı baña hıkd u ḥased
2. Hızrdur ḥatṭ-ı lebüñ zülfüñi k’itmişdür yir⁶⁰
Buldı şan āb-ı ḥayāta irişüp ‘ömr-i ebed
3. Ey ṭabīb-i dil ü cān hey meded ir nice durur
Şerbet-i la‘lüñi ben ḥasteye luṭf eyle meded

⁵¹ cānā: şeydā, D.

⁵² men‘ itmegil ‘aşkından: pend itme kim mihrüñden, D.

⁵³ şöyle: öyle, D.

⁵⁴ cāy-ı pend: cāy bend, D.

⁵⁵ baş: ye’s, M.

⁵⁶ Mine Mengi, *Mesîhî Dîvânı* (e-kitap) (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2020), 137, e. t.: 13.07.2021, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-272452/mesih-divani.html>)

⁵⁷ ayruğın: ayruğı, D.

⁵⁸ lāzım: cā’ız, D.

⁵⁹ Üst, *Edirneli Nazmî Divanı*, 839; Averbek, *Edirneli Nazmî Divanı Cilt I*, 345.

⁶⁰ k’itmişdür yir: k’itmiş der-ber/ k’itmişdir bir, D.

4. Koşalı 'aşk ile baş oldu çü rind ü evbâş
Tıfl-ı dil pendüni n'eyler senüñ ey pîr-i hîred⁶¹
5. Bir kerem kânı durur luţfına had yok la'lüñ
Görse Nazmî n'ola luţfını anuñ fevka'l-had (**115a derkenar**)

18. Zemin Şiir: Zihnî

Vezin: .---/.---/..--

Zihnî Fermâyed

1. Didüm kim kuluñam ey serv-i âzād
Didi kim bini ço ol yüri âzād
2. Didüm sensüz cihānı n'eylerem ben
Didi ğam görmegil 'ālemde ol şād
3. Didüm ey husrev-i şîrîn kuluñam
Didi sen dağı olma baña Ferhād
4. Didüm kaddüni kim beñzetdi serve
Didi odlara yansun şāh-ı şimşād
5. Didüm la'lüñ öperken añsuz emdüñ (**115 b**)
Didi Zihnî elüñden dād feryād

19. Nazmî Rāst⁶²

1. Didüm yoluñda hāküm oldu berbād
Didi taħsîn idüp yār āferîn-bād
2. Didüm ben de kuluñam pādîşāhum
Didi nāzile hāy ol benden āzād
3. Didüm mihr eyle ey hurşid-i gül-ruħ⁶³
Didi olmağ diler göñlüñ fereħşād
4. Didüm beñzer mi cānā saña Şîrîn
Didi beñzer netekim saña Ferhād
5. Didüm ğam def'ine cāna ne çāre
Didi Nazmî⁶⁴ safā-yı la'lüm it yād (**115b**)

Zemin Şiir: Âhî

Vezin: ..-/-..-/-..-/-..-

20. Âhî Rāst⁶⁵

1. Derd ü hasret bu degül kim ola fūrkat bākî
Derd odur kim ben ölem kıala bu hasret bākî
2. Cān çıkınca hele ben hıdmetüm eksük komadum
Eger ölmezsek⁶⁶ efendi yine hıdmet bākî
3. Sīneden geçdi müjeñ zaħmı⁶⁷ turur dilde henüz
Çıkdı peykānı velî kıaldı cerāhat bākî

⁶¹ Edirneli Nazmî Divanı'nda bu beyit şu şekildedir:

Düşdi çün 'aşkla kırtulmağa hod yok çāre

Pendi yok yire ider tıfl-ı dile pîr-i hîred (bk. Averbek, *Edirneli Nazmî Divanı Cilt I*, 345.)

Düşdi çün 'aşkuña kırtulmağa hod yok çāre

Pendi yok yire ider tıfl-ı dile pîr-i hîred (bk. Üst, *Edirneli Nazmî Divanı*, 839.)

⁶² Gazel divan neşirlerinde yedi beyit olarak kayıtlıdır. Mecmuada yer alan gazel ile divanlarda yer alan gazelin beyit sırası farklılık göstermektedir. (bk. Averbek, *Edirneli Nazmî Divanı Cilt I*, 325; Üst, *Edirneli Nazmî Divanı*, 793.)

⁶³ hurşid-i gül-ruħ: hurşid-ruh gel/ hurşid dağı gel, D.

⁶⁴ Nazmî: cānā, D.

⁶⁵ Necati Sungur, *Âhî Divanı (İnceleme-Metin)* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1994), 204.

⁶⁶ ölmezsek: ölmezsem, D.

⁶⁷ zaħmı: rahmı, D.

4. Bî-vefâdur bu felek ‘aşk [u] muhabbet çok olur
Ne hüsün sende ne hüd bende muhabbet bâkî
5. Şoḥbeti⁶⁸ var mey-i nâbile bugün Âhînüñ⁶⁹
Yüri ey şüfi⁷⁰ senüñle yine şoḥbet bâkî (128b)

21. Nazîre-i Bâkî⁷¹

1. Sâkiyâ kalmaz imiş çünki bu şoḥbet bâkî
Mey-i gül-gün içelüm bâde-i cennet bâkî
2. H`abda almışıdum būs-ı leb-i cānānı
Cān dimāğında daḥı şimdi o lezzet bâkî
3. Beni öldürdi firākuñ meded ey yār⁷² yitiş
Hele bir pāre daḥı tende ḥarāret bâkî
4. Ağlamazdum bu kadar zār u zebūn olduğuma
Kalsa bir pāre gamuñ çekmege tākāt bâkî
5. Bâkî ölsün yoluña pādişehüm sen sağ ol
Baḥt pāyende Hūdā yār sa`adet bâkî (128b)

Zemin Şiir: Ahmed Paşa

Veziñ: --./--./ --./ --.

22. Aḥmed Paşa⁷³

1. Kıldum belā-yı ‘aşk⁷⁴ ile ben mübtelā sefer
Meşhürdur ki ‘āşıka yā şabr u yā sefer
2. Ḥayretdeyüm ki böyle hevā-dār iken saña
Çün irdi kūyuña niçün eyler⁷⁵ şabā sefer
3. Gitmez kapuñdan ol ki göre zülf [ü] ḥaddüñi
‘Aḳrebde olsa māh degüldür revā sefer
4. Ka‘be kapuñiçün⁷⁶ çekerüz gam beriyyesin
‘Ömre kıomaz temettu‘ı ol bî-vefā⁷⁷ sefer
5. Kaḫ‘-ı ‘alāyık eyleyen⁷⁸ Aḥmed gibi kıılır
Sevdā-yı zülf-i yārile müşg-i Hıḫā sefer (130a)

23. Nazîre-i Âhî⁷⁹

1. Dirler ki ‘āşık olana yā şabr u yā sefer
Şabrum dükendi lâzım olupdur baña sefer
2. Dil bir yaña çeker saña cān bir yaña beni
El-kışsa lâzım⁸⁰ oldu baña bir yaña sefer
3. ‘Aşkuñ müsâfirini iñen yaḳma gün gibi
Â kıblegāh-ı Ka‘be-i maḳşūdum ā sefer

⁶⁸ şoḥbeti: şoḥbet, M.

⁶⁹ Âhînüñ: yārānuñ, D.

⁷⁰ şüfi: Âhî, D.

⁷¹ Sabahattin Küçük, *Bâkî Divânı* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011), 426.

⁷² yār: dost, D.

⁷³ Ali Nihat Tarlan, *Ahmet Paşa Divanı* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1992), 154.

⁷⁴ ‘aşk: baḫr, M.

⁷⁵ eyler: eder, D.

⁷⁶ kapuñiçün: kapuñ koyup, D.

⁷⁷ bî-vefā: bî-şafā, D.

⁷⁸ eyleyen: eyleyüp, D.

⁷⁹ Mecmuada yer alan gazelle divanda yer alan gazelin beyit sırası farklıdır. (bk. Sungur, *Âhî Divânı*, 89.)

⁸⁰ lâzım: vâcib, D.

4. Görsem yüzüni gönlüme ölmek⁸¹ gelür hemân
Zîrâ begüm mübârek olur gün toğa sefer
5. Dil-ber maħallesinden ırağ itme Āhî'yi
Yazuğ degül mi eyleye bir mübtelâ sefer (130a)

Zemin Şiir: İbrâhim Paşa

Veziin: ...-/-...-/-...-/-...-/-

24. İbrâhim Paşa

1. Seyr-i gülzâr idelüm serv-i hırâmânlar ile
Açalum gönlümüzi gönçe-i ħandânlar ile
2. Dil-berüñ dâmenine ħonmağa zerre ħubâr
Yollara şu sepelüm dîde-i giryânlar ile
3. Niçe yıllar yolına yil gibi yıldüñ soñ ucu
Çıkmaduñ başa gönül zülf-i perîşânlar ile
4. Gülşen-i ħamda gönül âteş-i hecrile yanup
Gül-i şad-[be]rge dönüpdür yine peykânlar ile
5. Yâr İbrâhimi terk eylerise bir gün ola
Arayup bulımaya şem'-i şebistânlar ile (130a)

25. Nazîre-i İshâk⁸²

1. İçelüm bezm-i çemende gül-i ħandânlar ile
Pâk-dâmânlarile çâğ-giribânlar ile
2. Gönül âyinesini⁸³ tefriħa sengi şımadan
Ĥâtrıñ cem' idegör zülf-i perîşânlar ile
3. Cümle âfâħa tola şît [u] şadâsı 'aşkuñ
Ben ki feryâda gelem nâle vü efğânlar ile
4. N'eyleyem dir ki 'aceb ħaşr olıcağ ol kâfir
Ĥam-ı hecrile ölen bunca müselmânlar ile
5. Zîr-i destüñde ola 'aşğ diyârı İshâk
Sen ki hem-pâ olasın bî-ser ü sâmânlar ile (130b)

26. Nazîre-i 'Amrî⁸⁴

1. Bâde-i la'l içelüm bî-ser ü sâmânlar ile
'Aşğ tâcın urunan başına sultânlar ile
2. Yine⁸⁵ gül naħlin alup meykedeye 'azm idelüm
Başka sancağ çekelüm biz daħı yârânlar ile
3. Vây Ferħâd ile Mecnün ele girseydi bugün⁸⁶
Ağlaşayduk⁸⁷ dil-i şürîde gamın anlar ile
4. Yağalum sînemüze lâle gibi yir yir dağ
'Aşğ odın ölçerelüm çâk-i giribânlar ile⁸⁸

⁸¹ ölmek: küyuñ, M.

⁸² Manzume *Üsküplü İshâk Çelebi Divanı*'nda dokuz beyit olarak kayıtlıdır. Mecmuada yer alan gazel ile divanda yer alan gazelin beyit sırası farklılık göstermektedir. (bk. Murat Keklik, "Üsküplü İshâk Çelebi Divan [Metin-Çeviri-Açıklamalar-Dizin]" (Doktora Tezi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, 2014), 297-298.)

⁸³ gönül âyinesini: gönlümün âyinesin, D.

⁸⁴ Manzume *Amrî Divanı*'nda yedi beyit olarak kayıtlıdır. Mecmuada yer alan gazelle divanda yer alan gazelin beyit sırası farklılık göstermektedir. (bk. Ramazan Koç, "Amrî Divan" (Yüksek Lisans Tezi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, 2014), 112.)

⁸⁵ yine: gel ki, D.

⁸⁶ bugün: ħan, D.

⁸⁷ ağlaşayduk: ağlasayduk, D.

5. Muṭribā sāzuña⁸⁹ ‘Amrī sözünü dem-sāz it
Ki düşe gūlgūleler ‘āleme efgānlar ile (130 b)

27. Nazīre-i Tāli‘ī

1. Bāde nūş eylemişem dün gice cānānlar ile
Niçe cānānlar ile āfet-i devrānlar ile
2. Şevk-i mercān-ı lebūñ cān u gōñūlden gitmez
Toludur ḥasret-i la‘lūñle gözüm kanlar ile
3. Toldı āfāka bugün nāle vü efgānumdan
Kānda varam daḥı bu dīde-i giryanlar ile
4. ‘Āşıkūñ bağı bütün olmaz eyā kaşı kemān
Cigerin delmese gāzmen okı peykānlar ile
5. Tāli‘īnūñ şanemā ḥāli hemān it ḥāli
Sen gözi āhu enīs olalı yabanlar ile⁹⁰ (131a)

28. Nazīre-i Zātī⁹¹

1. Bāğda ‘ayş idelüm bu gice hoş-ḥānlar ile
Būlbūlūñ uçuralum uyḥusın⁹² efgānlar ile
2. İdelüm sūzla murğ-ı dil-i ‘Atṭārı kebāb
Manṭıku‘ı-ṭayr okuyup murğ-ı hoş-elḥānlar ile
3. Mūmla okıyalum meclīse pervāneleri
Añşup yanışalum küyñügümüz⁹³ anlar ile
4. Reşk-i eflāk-i berīn eyleyelüm bezmümüzi
Şöyle tezyīn idelüm şem‘-i şebistānlar ile
5. Tapuñı görene Zātī dil⁹⁴ ü cān eyledi neẓr
Ka‘be-i vuşlatuñı istedi kurbānlar ile (131a)

29. Nazīre-i Ḥadīdī

1. Cān yanar nār-ı firāk-ı ruḥ-ı cānānlar ile
Baş koşup dil şalınur zūlf-i perīşānlar ile
2. Bakdı dil-ber gözümüñ yaşına dir küyumızı
Korḳaram seyl ala bu vechle bārānlar ile
3. Deyr-i dil oldı ḥayālūñle musavver şanemā
Nitekim deyr-i cihān süret-i cānānlar ile
4. Nāşıḥā pendı ko biz ‘āşık-ı şūrīdelerüz
Ḥālk idelden bizü Ḥāk bī-ser ü sāmānlar ile
5. Ḥān-kāh ehlini ko irdi Ḥadīdī çü bahār
Şāhn-ı büstānda şalın serv-i ḥırāmānlar ile (131b)

⁸⁸ Divanda bu mısra “ ‘Aşık serhoşları āşüfte vü ḥayrānlar ile” şeklindedir.

⁸⁹ sāzuña: sāzuñı, M.

⁹⁰ Zahide Efe’nin Tāli‘ī divanını tanıtarak şiirlerinden örnekler verdiği çalışmada bu beyit şu şekilde geçmektedir:
Tāli‘ī cem‘ ola mı hiç o mecmū‘a-i ḥüsn

Bir bölüm baht-ı siyeh ḥāl-i perīşānlar ile (bk. Zahide Efe, “Kastamonulu Divan Şairi Tāli‘ī ve Şiirleri” *Dede Korkut Uslulararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 17 (2019): 149, e. t.: 15.07.2021, http://www.dedekorkutdergisi.com/Makaleler/680592602_11.%20ZAH%c4%b0DE%20EFE.pdf.)

⁹¹ Manzume *Zātī Divanı*’nda yedi beyit olarak kayıtlıdır. Mecmuada yer alan gazel ile divanda yer alan gazelin beyit sırası farklılık göstermektedir. (bk. Tarlan, *Zātī Divanı III. Cilt*, 245.)

⁹² bülbulün uçuralum uyḥusın: uykusın uçuralum bülbulün, D.

⁹³ yanışalum küyñügümüz: küyñügümüz yanışalum, D.

⁹⁴ dil: ser, D.

30. Nazîre-i Hasbî⁹⁵

1. Cân virürsem heves-i ‘arız-ı cânânlar ile
Kabrümi zeyn ideler lâle vü nu‘mânlar ile
2. Rind [ü] şürîde vü rüsvâ yürürem mest [ü] harâb
Şöhre-i şehre oluban çâk-i girîbânlar ile
3. Çeşm-i hün-rîzle müjgânlar oğundan dem dem⁹⁶
Toludur gözlerümüñ kâseleri kanlar ile
4. Leb [ü] dendânı hayâliyle ölürsem ben eger
Pür ola hâk-i mezârüm dür ü mercânlar ile
5. Hasbiyâ nâlem işidüp didi dil-ber neyiki
Devr iden küyümüzi nâle vü efğânlar ile (131b)

31. Nazîre-i Şem‘î⁹⁷

1. Cân virürsem heves-i zülf-i perîşânlar ile
Kabrümi zeyn ideler sünbül ü⁹⁸ reyhânlar ile
2. Ne kara günlere kaldıq kara yüzlü hasüd
Şalınur sâye gibi serv-i hürâmânlar ile
3. Bezm-i gülde yine kânûn ile dem-sâz olalum
Bülbülün diñdürelüm şıklığın efğânlar ile
4. Her varakdan okıyup mihr ü vefâ destânın
Açalum göñlümüzi gül gibi dîvânlar ile
5. Her kişi kendü vücüdında Süleymân olsun
Kuş dilin söyleşelüm murğ-ı hoş-elhânlar ile
6. Bezm-i keşretden ayağı götürüp Şem‘i yine⁹⁹
‘Azmi-halvet kılalum¹⁰⁰ şem‘-i şebistânlar ile (132a)

32. Nazîre-i Hilâlî¹⁰¹

1. Cân virürsem heves-i kâmet-i cânânlar ile
Kabrümi zeyn ideler¹⁰² serv-i hürâmânlar ile
2. Bezm-i fûrkatde añup derdle göynüklerümüz
Yanalum yakılalum şem-i şebistânlar ile
3. Cevr iderler bize âfetler uyup devrâna
Bilmezüz n’eyleylüm âfet-i devrânlar ile
4. Ān-ı hüsnile güzeller dil alurlar anı
Nic’ola hâlümüz ey dil ‘acâba anlar ile¹⁰³
5. Böyle kalmazduk ayaklarda Hilâlî pâ-mâl
Başa varılsa eger zülf-i perîşânlar ile (132a)

⁹⁵ Şairin elde mevcut divanı bulunmadığı için şiirdeki düzeltmeler *Pervâne Bey Mecmuası* ve *Mecmâ‘u’n-nezâir*’den kontrol edilerek yapılmıştır. (bk. Köksal, *Mecmâ‘u’n-nezâir*, 1456; Gıynaş, *Pervâne Bey Mecmuası*, 2202.)

⁹⁶ didüm: dem dem, M.

⁹⁷ Manzume *Şem‘î Divanı*’ndaki 151 ve 152. gazelin bazı beyitlerinden müteşekkil bir şiirdir. (bk. Karavelioğlu, *Şem‘î Dîvânı*, 218-219.)

⁹⁸ kabrümü zeyn ideler sünbül ü: Cennete döndüreler kabrümü, D.

⁹⁹ Şem‘î yine: vahdet için, D.

¹⁰⁰ kılalum: idelüm, D.

¹⁰¹ Mecmuada yer alan gazel ile divanda yer alan gazelin beyit sırası farklılık göstermektedir. (bk. Bahri Yağmur, “Hilâlî Dîvânı İnceleme-Metin” (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 1998), 165.)

¹⁰² ideler: idesiz, D.

¹⁰³ Nic’ola hâlümüz: hâlümüz niçe ola, D.

Zemin Şiir: Tâcîzâde Cafer Çelebi

Vezin: --./-./-./-./-./-

33. Ez-ân Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi¹⁰⁴

1. Bir şi'r-i ter didüm had-i¹⁰⁵ ruhsâr-ı Aḥmede
Rengîn varaklara anı kıldum¹⁰⁶ müsevvede
2. Reşk eyleyüp felek kaşuñ üstinde alnuña
Kandîl-i mâhı aşdı bu tāk-ı zebercede
3. Nakş oldı dilde şüreti çün mâh-rûlaruñ
Mir'ât idindi anı nüfûs-ı mücerrede
4. Ceng itmesün harîm-i cemâlünde gözleruñ
Beytü'l-ḥaremdür anda yaraşmaz çü 'arbede¹⁰⁷
5. Ca'fer benefşe gerçi kara yüzli kelledür
Gülşende baş egüpdür o zülf-i mücâ'ade (132 b)

34. Nazîre-i Şem'î¹⁰⁸

1. Meh-pâreler içinde selâm olsun Aḥmede
K'oldı delîl gün yüzi nür-ı Muḥammede
2. Beñzemeseydi kaşları mihrâbına hilâl
Baş egmezidi kimse bu tāk-ı zebercede
3. Âhum tókındı çarḥına çarḥuñ döne döne
Gelmez cihâna bencileyin bir felek-zede
4. Sâkî şalardı sâ'id-i sîmîni boynuma
El virse fırsat eylese devlet müsâ'ade
5. Mıkrâz-ı 'aşka Şem'î boyun vir nizâ'ı kı
'Ayb olur ehl-i diller aresinde 'arbede (132 b)

35. Nazîre-i Nazmî¹⁰⁹

1. Barmağ götürdi şem' bakup¹¹⁰ ḥüsn-i Aḥmede
İmân getürdi şevkile nür-ı Muḥammede
2. Râ kaşlaruñ yazan güzelüm ḥüsn-i râyıla
Evvel hilâl şeklini kılmış¹¹¹ müsevvede
3. 'Allâme-i zamâne vü keşşâf-ı her 'ulüm
Bu fenn-i 'aşka gelse döner tıfl-ı ebcede
4. Her derde ey tabîb-i dil ü cân şifâ durur
Şehd-i lebûñ şafâsını itdüm müşâhede
5. Nazmî görenler ol şeh-i ḥübâna baş egüp
Didi güzeller içre selâm olsun Aḥmede (133a)

¹⁰⁴ İsmail E. Erünsal, *Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi Divânı* (e-kitap) (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018), 457, e. t.: 15.07.2021, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-211662/taci-zade-cafer-celebi-divani.html>.)

¹⁰⁵ had-i: ḥat-ı, D.

¹⁰⁶ anı kıldum: kıldum anı, M.

¹⁰⁷ çü 'arbede: çü ceng 'arbede, M.

¹⁰⁸ Manzume *Şem'î Divânı*'nda altı beyit olarak kayıtlıdır. Mecmuada yer alan gazel ile divanda yer alan gazelin beyit sırası farklılık göstermektedir. (bk. Karavelioğlu, *Şem'î Divânı*, 216-217.)

¹⁰⁹ Nüşhadaki şiir, Güler Averbek tarafından hazırlanan çalışmanın 5988 ve 5989. gazellerinin, Sibel Üst tarafından hazırlanan çalışmanın ise 6027 ve 6028. gazellerinin bazı beyitlerinden müteşekkil bir şiirdir. (bk. Averbek, *Edirneli Nazmî Divânı Cilt III*, 1348; Üst, *Edirneli Nazmî Divânı*, 3207-3208.)

¹¹⁰ bakup: yakup, D.

¹¹¹ kılmış: itmiş, D.

Zemin Şiir: Subhî

Vezin: ..-/-..-/-..-/-..-

36. Şubhî fermâyed¹¹²

1. Kime derdüm yanayın sîne-i süzânımdan
Kime kan ağlayayın dîde-i giryânımdan
2. Kendü süzümle yanardum eriyüp şem' gibi
İrişüp göz yaşı şu koymasa her yanımdan
3. Kabrûmi cân viricek seng-i melâmetle yapup
Çeşmesâr eyleyeler dîde-i giryânımdan
4. İltetin toprağımı kûyına ey bād-ı şabâ
Güzer itdükçe seher külbe-i ahzânımdan
5. Şubhîyâ cânına derd ehlinüñ âteş birağur
Her gazel kim oğına defter ü dîvânımdan (133a)

37. Nazîre-i Zâî¹¹³

1. Yanayın yanuma gel sîne-i süzânımdan
Derd ile ağlayayın dîde-i giryânımdan
2. Baña yirden göge zulm oldu ħorûs-ı 'arşuñ
Uykusun¹¹⁴ uçdı bu şeb nâle vü efgânımdan
3. Külli her yanımı 'aşk âteşi biryân itdi
Etümi yidi benüm gam dağı bir yanımdan
4. Merĥamet eyler idüñ görseñ eger geñ yakadan
Sînemüñ göynüğini çâk-i girîbânımdan
5. Zâtiyâ pâdişeh-i milket-i 'aşk olduğımı
Bildiler ħalk-ı cihân defter ü dîvânımdan (133a)

38. Nazîre-i Şevkî¹¹⁵

1. Üzül ey dil ya kesil sîne-i süzânımdan
Sen de böğür igi olma baña her yanımdan
2. 'Amel-i kül nice idinmeyeyin 'aşkuñı ben
Cüz' durur¹¹⁶ ey yüzi muşhaf benüm îmânımdan
3. Pâdişâh olalı 'aşkuñ şanemâ şehr-i dile
Gam 'avâriş alımaz ħâne-i vîrânımdan
4. Bulımazdı beni pîrâhenüm içinde ecel
Uşta yatur dimeşe nâle girîbânımdan
5. Şevkî-i sühte neymiş bilesin añlayasuñ
Hele gam dersin oğnuñ defter ü dîvânımdan (133b)

39. Nazîre-i Şun'î¹¹⁷

1. Baña her nükte kim irer leb-i cânânımdan
Her birin minnet idüp yig görürin cânımdan

¹¹² Nûshada Subhî ve Zâtî'ye ait şiirlerin başlıkları karışmıştır.

¹¹³ Tarlan, *Zâtî Divanı III. Cilt*, 53-54.

¹¹⁴ uykusun: uyğusu, D.

¹¹⁵ Manzume *Şevkî Divanı*'nda yedi beyit olarak kayıtlıdır. Mecmuada yer alan gazel ile divanda yer alan gazelin beyit sırası farklılık göstermektedir. (bk. Tuba İşinsu Durmuş ve Rıdvan Canım, *Şevkî Dîvânı* (e-kitap) (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018), 250, e. t.: 16.08.2021, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-210484/sevki-divani.html>.)

¹¹⁶ cüz' durur: cüz'üdür, D.

¹¹⁷ Şiir *Mecma'u'n-nezâ'ir ve Pervâne Bey Mecmuası*'nda Sun'î-i Pîr adına kayıtlıdır. (bk. Köksal, *Mecma'u'n-nezâ'ir*, 3712; Gıynaş, *Pervâne Bey Mecmuası*, 1931-1932.)

2. Seg-i küyuñ nice afv ide günāhum ki benüm
Uyımazlar giceler nāle vü efğānumdan
3. Halka ben sırruñı fāş itmedin ey gonçe-dehen
Bildiler hālümü hep çāk-i girībānumdan
4. Ey tabīb-i dil ü cān derdüme dermānı ko kim
Şimdi ben yig görürüm derdümi dermānumdan
5. U[lu]luğdur baña itüm didügi Şun‘ī nigār
Kıldı mümtāz beni yine kamu akrānumdan (133b)

40. Nazīre-i Bahārī¹¹⁸

1. Niçe bir yaş dökeyin dīde-i giryānumdan
Niçe bir ağlayayın hāl-i perīşānumdan
2. Tırüñi şakladuğum rağbet ile dilde bu kim
Anı ey kaşı kemān yeg görürem¹¹⁹ cānumdan
3. Benden ey zāhid-i pākīze hişāl umma şalāh
Añla şürīdeliğüm çāk-i girībānumdan
4. Kandasın gel berü ey mihr-i cihān-tāb yetiş
Yandı ‘ālem şerer-i sīne-i sūzānumdan
5. O mehüñ mihri Bahārī benüm imānumdur
Dilerem Hāk beni ayırmāsın imānumdan (134a)

41. Nazīre-i Hilālī¹²⁰

1. Niçe kan ağlamayam dīde-i giryānumdan
Yandı¹²¹ odlara yağıldum dil-i sūzānumdan
2. Ağız açmağa komazlar ki diyem derd-i dili
Dil üşürdi baña peykānları her yanumdan
3. Yādgar-ı müjeñ oğlarıdır iy kaşı kemān
Yareler kim¹²² görünür bu ten-i ‘uryānumdan
4. Bulmazdı¹²³ beni künc-i ğam-ı miñnetde ecel
Haber almasa eger nāle vü efğānumdan
5. Uğraduğına yanar tiri Hilālī yağılur
Yağıdı odlara diyü sīne-i sūzānumdan (134a)

42. Nazīre-i Şu‘ūrī

1. Niçe bir āh ideyin sīne-i sūzānumdan
Niçe bir ağlayayın dīde-i giryānumdan
2. Neye uğraduğımı bezm-i ğamuñda añlar
Neydügüm her ki bile nāle vü efğānumdan
3. Nice kan ağlamayam hecriste Ya‘küb gibi
Ki cüdā düşmişem ol Yūsuf-ı Ken‘ānumdan
4. Bilemem nice yanından kesile hār raķīb
Gitti üzilmedi ol gonçe-i hāndānumdan

¹¹⁸ Mecmuada yer alan gazel ile divanda yer alan gazelin beyit sırası farklılık göstermektedir. (bk. Ayşegül Pomakoğlu, “Bahārī Divānı: İnceleme-Metin” (Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 2013), 203-204.)

¹¹⁹ görürem: severüm, D.

¹²⁰ Yağmur, *Hilālī Divānı*, 145.

¹²¹ yandı: n’idem, D.

¹²² kim: kem, D.

¹²³ bulmazdı: ne bilürdi, D.

5. Derd-i ‘aşkıla Şu‘ürî ne belâ çekdüğümü
Ne bilür okımayan defter ü dīvānumdan (134b)

43. Nazîre-i Ma‘lûm¹²⁴

1. Nice kıan ağlamayam dîde-i giryānumdan
Yâ nice yanmayayın sîne-i süzānumdan
2. Gâh olur dūd-ı dilüm ‘ālemi odlara yaķar
Murğ u mâhî iniler dem gelür efgānumdan
3. Sāyeveş yüz sürerem pāyına her lāle-ruĥuñ
Düşeli dūr dil ol serv-i ĥırāmānumdan
4. Sensüzün hîç ĥayāt ola mı cānā baña kim
Tende bîzār dilüm senden ırak cānumdan
5. Ĥasbiyem ĥār-ı cefā miĥnetine sabr iderem
Ölem ayrılmayam ol gül-bün-i bostānumdan (134b)

44. Nazîre-i Enverî¹²⁵

1. Āh kim ayruyam ey dil leb-i cānānumdan
Demidür kıan aķa bu dîde-i giryānumdan
2. Olmadum iki yaķa ıssı elümden ne gelür
Dest-i fūrķat çekeli kendüye dāmānumdan
3. Baña nisbet lebini emdürür aĥyāra meded¹²⁶
Bezm-i ‘aşķ içre uşandurdı beni cānumdan
4. Ğamzeñ oklarınıñ ey kıaşı kemānum dā’im
Dil uzadur baña peykānları her yanumdan
5. Zerrece görmezidüñ Enverî mâhuñ şevķin
Şu‘le almasa eger mihr-i dırāşānumdan (135a)

45. Nazîre-i Rāĥî

1. Geçmezem derd-i ĥamuñdan geçerem cānumdan
Nicesi ayrılayum sevgilü yārānumdan
2. Bellüdür görmeyeli ol güzeli yaşumdan
Ne belâ çekdüğümü ĥāl-i perişānumdan
3. İtlerüñ gibi muşāĥib mi olur küyuñda
Ki tutarlar beni gitme diyü dāmānumdan
4. Yıllar oldu ki baña uyĥu yüzün göstermez
Kime feryād ideyin nāle vü efgānumdan
5. Küşte-i ‘aşķ nide kim ĥalkā olurdu ma‘lûm
Cebhesine kıosa ey Rāĥî biraz kıanumdan (135a)

46. Nazîre-i Sinānî

1. Şu sepilmese eger dîde-i giryānumdan
Ne giyersem göyüne sîne-i süzānumdan
2. Ĥasteyem yār benüm derdüme dermānumdur
Hey meded ol dem ayurmañ beni dermānumdan
3. Ka‘be-i vaşluña biñ cān ile kıurbān olayum
Tek hemān barmaĥıla alnuña baş kıanumdan

¹²⁴ “Nazîre-i Ma‘lûm” olarak adlandırılan bu şiir Hasbî’ye aittir.

¹²⁵ Cemal Kurnaz ve Mustafa Tatçı, *Ümmî Divan Şairleri ve Enverî Divanı* (Ankara: Millî Eğitim Basımevi, 2001), 141-142.

¹²⁶ meded: müdām, D.

4. Ayruhlık şayrusına vaşlıla tîmâr gerek
Halk-ı 'âlem nice bîzâr ola efğânımdan
5. Ey Sinânî şükür ol tûfî-i şîrîn-sûhanum
N'eydügim añladı şî'r-i şekeristânımdan (135 b)

Zemin Şiir: Tâcizâde Cafer Çelebi

Vezi: ...-/-...-/-...-/-

47. Ez-ân Tâcî-zâde Nişânî Ca'fer Çelebi¹²⁷

1. Dâm-ı zulfünde olan murğ-ı dili yâd eyle
Hayra gir anı çevür başuña âzâd eyle
2. Gönlin ol sîm-berün yâ gibi¹²⁸ nerm it yâ Rab
Yâ benüm gönlümi de âhen ü pülâd eyle
3. İricek kabrûme itmek dileyen hayr du'â
Hûblar zîkrün idüp rûhumuzı şâd eyle
4. Miñnet-i hecre esîr olanı öldür luft it
Gâmdan âzâd idüp anı bir eyü ad eyle
5. Ca'ferâ vuşlat-ı dil-berlere meyl itme¹²⁹ şaşın
Derd ü hasretle neler çekdüğüni yâd eyle (135b)

48. Nazîre-i İshâk¹³⁰

1. Yâr hecrinde neler çekdüğümi yâd eyle
Bi'llâh ey gam kuluñam gel beni âzâd eyle
2. Eksük itme şanemâ derd ü gamuñ 'aşıkdan¹³¹
Dil vilâyetlerini 'adlile âbâd eyle
3. Gel gel ey gönçe-dehen yüzüme bir güle bak
Dil-i gamgînümi bir lahza ne var şâd eyle
4. Öliceğ 'aşık-ı miskîni çıkarma dilden
Hayra gir mağberesin seng ile bünyâd eyle
5. Hûblar içre begüm nâm u nişân isteriseñ
Öldür İshâkı kayırmaz bir eyü ad eyle (136a)

50. Nazîre-i Şühî

1. Beni gel ey yüzi hurşîd-i ferağ-şâd eyle
Bende-i gamzedeyem guşşadan âzâd eyle
2. Dâla döndi gamla kıddüm elif lâm hağkı
Ey elif-kâmet elim al bi eyü ad eyle
3. Tâ murâdum şeb-i gamda beni güm-râh koma
Dutayum saçı murâdum yolın irşâd eyle
4. Nice vîrâneleri luftla âbâd itdün
Dil-i vîrânımı da luft idüp âbâd eyle
5. Bunca demdür içürür Şühîye devrân acılar
Rûzgâr itdüğü zulmi baña sen dâd eyle (136a)

¹²⁷ Erünsal, *Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi Dîvânı*, 465-466.

¹²⁸ gibi: bana, D.

¹²⁹ Ca'ferâ vuşlat-ı dil-berlere meyl itme: Ca'fer uslan dağı bir dil-bere dil virme, D.

¹³⁰ Mecmuada yer alan gazel ile divanda yer alan gazelin beyit sırası farklılık göstermektedir. (bk. Keklik, *Üsküplü İshak Çelebi Divan*, 300-301.)

¹³¹ şanemâ derd ü gamuñ 'aşıkdan: sitem ü cevruñi 'aşıklardan, D.

Zemin Şiir: İbrâhîm Paşa

Vezin: -.-/-.-.-./-.-.-

50. Ez-ân İbrâhîm Paşa

1. Āh kim cāndan uşandurdı beni cānāneler
Yağdılar yandurdılar şol gözleri mestāneler
2. Meclis-i ‘aşkuında ehl-i bezm olup cānā senüñ
La‘l-i nābuñ şevkine nüş eyledük peymāneler
3. Diñlemeñ ‘ālemde Ferhādile Mecnūn kışşasın
‘Aşk yolında zene meyl eylemez merdāneler
4. Bu hārāb olmuş dile gel şal vefā bünyādını
Hey begüm devrūnde қо ma‘mūr ola vīrāneler
5. Ey güzeller şāhı İbrâhîm bendeñ var iken
Āşinā olmaқ revā mıdur saña bīgāneler (136b)

51. Nazîre-i Revānī¹³²

1. Rūz-ı ‘ıd oldı yine güm güm öter meyḥāneler
Göklere irdi şadā-yı na‘re-i mestāneler
2. Güyiyā şerbet şarāb u mey-furūş olmuş ḥekīm
Ḥasteler maḥmūrlar¹³³ dārū‘ş-şifā ḥumḥāneler
3. Gül budağında kızıl güller açılmış¹³⁴ şanuram
Sākī-i meh-rūlar alduқça ele peymāneler
4. Keşret-i ‘uşşāқdan incinme ḥüsnüñ çağıdur
Nev-bahār olduқca¹³⁵ artar ey perī dīvāneler
5. Gözlerine mesken olmazdı Revānī cān u dil
Ger hārāmīler yatağı olmasa vīrāneler (136b)

52. Diğer Nazîre-i Revānī¹³⁶

1. Kaldı işden māh-ı rūze ireli peymāneler
Şuyı sōğılmış degirmen gibidir meyḥāneler
2. Cām-ı mey rūşen kıılır ‘āşıkıların göñlin müdām
Şu‘le-i ḥurşīd ile rūşen olur vīrāneler
3. Bir güneşe germ olup gögsünü germe ey felek
Ṭoludur gün yüzölçümlerle bunda mektebḥāneler
4. Germ olup meclisde sen meh-rūya öykündüğüçün
Üşdiler şem‘ün nigārā başına pervāneler
5. Nāfe-i zūlfın Revānī tağıdup¹³⁷ her dil-berüñ
‘Āşıkā barmaқ ḥisābın gösterürler şāneler (137a)

53. Nazîre-i Şun‘ī¹³⁸

1. Geyseler zerrīn benekler sīm-ten¹³⁹ cānāneler
Güyiyā etrāf-ı şem‘e cem‘ olur pervāneler

¹³² Avşar, *Revānī Dīvānı*, 212.¹³³ mey-ḥār: maḥmūrlar, M.¹³⁴ açılmış: açıldı, D.¹³⁵ olduқca: olduқda, D.¹³⁶ Avşar, *Revānī Dīvānı*, 211-212.¹³⁷ tağıdup: tağıdur, D.¹³⁸ Halil İbrahim Yakar, *Gelibolulu Sun‘î Dīvānı* (e-kitap) (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018), 49, e. t.: 16.07.2021, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-204115/gelibolulu-suni-divani.html>¹³⁹ benekler sīm-ten: beneklü cāmeler, D.

2. Gördiler kim mihr-i ruhsāruñla yanmış raḥm idüp
Döndiler şem‘üñ nigārā üstine pervāneler
3. Panbuçağıla¹⁴⁰ meger yapışduralar gülleri
Şöyle töldi¹⁴¹ gönçe-leblerle mu‘allimhāneler
4. Göricek bu zülf ile ey Yūsuf-ı şānī seni
Ellerini pāre pāre eylediler şāneler
5. Servüñ etrāfında nergisler açılmış şanuram
Geyseler zerrīn benekler Şun‘iyā cānāneler¹⁴² (137a)

54. Nazīre-i Mesīhī¹⁴³

1. Bezmümüz yine müşerref eyledi cānāneler
Göklere çıkısa yiridür na‘re-i mestāneler
2. Ben şarāb-ı la‘l-i dil-berden geçerdüm zāhidā
Korkaram şırlar şalāh-ı¹⁴⁴ tövbemi cānāneler
3. Şem‘-i bezme āhımız şöyle harāret virdi kim
Bāl ü perden mirvaḥa itdi¹⁴⁵ aña pervāneler
4. Sākīyā karşı lebün öpdükleriçün āl ile
Ehl-i bezme gör ne kanlar yutdurur peymāneler
5. Dil-rübālar geldiler çıkısun Mesīhī cān u dil
Şoḥbet-i hās içre çün lāyık degül bigāneler (137b)

55. Nazīre-i Hayālī¹⁴⁶

1. Şol kadar ma‘mūr olur ‘id olıcaḳ meyḥāneler
Elden ayak başmağa yir mi bulur peymāneler
2. Dām-ı zülfüñle gönül murḡı niçe şayd olmasun
Hırmen-i güldür yüzün ḥāl-i siyāhuñ dāneler
3. Dişleriçün baḥr acısını¹⁴⁷ görüp yaş dök gönül
Çün bilürsin acı şuda bulunur dürdāneler
4. Ayaḡuña düşdüḡün ‘aşıklaruñ ‘ayb itme kim
Dökülür şem‘ ayaḡına yanıcaḳ pervāneler
5. Tırdı ol beñler Hayālī dilde gitdi fikretüm¹⁴⁸
Yile vardı gāh kaldı ḥarmen içre dāneler (137b)

Zemin Şiir: Necâtî

Vezin: ..-/-..-/-..-/-..-

56. Ez-ān Necāî¹⁴⁹

¹⁴⁰ panbuçağıla: pamçağıla, M.

¹⁴¹ töldi: tölmiş, D.

¹⁴² *Gelibolulu Sun‘î Divanı*’nda bu beyit şu şekildedir:

“Cān virürsem derd-i ‘aşkıyla benümçün Şun‘iyā

Yaḳasın yırtıp döḡünsün taş ile dīvāneler”

¹⁴³ Mengi, *Mesīhī Dīvānı*, 156.

¹⁴⁴ şalāh: şipāh, M.

¹⁴⁵ itdi: yaptı, D.

¹⁴⁶ Hayālī’nin bu gazeli divanında yoktur, Savaşkan Cem Bahadır’ın makalesinde yer alan gazeller arasında bulunmaktadır. (bk. Savaşkan Cem Bahadır, “Hayali Bey’in Bilinmeyen Gazelleri” *Turkish Studies* 7-4, (2012): 921-947, e. t.: 19.07.2021, https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=1332751646_58_Bahad%C4%B1r%20Sava%C5%9Fkan%20Cem_S-921-946.pdf&key=15635.)

¹⁴⁷ acısını: açsın, Mak.

¹⁴⁸ fikretüm: fikr-i vakt, Mak.

1. Sâkiyâ çün leb-i şîrînüñdür nisbetümüz
Gidere bâdeyi telh eylesün şöhetümüz
2. Sînede gamzeñ oğun devlet-i sermed bilürüz
Bu¹⁵⁰ kez ey kaşı kemân işlemedi devletümüz
3. Çevreme dâ'ire çekdi yaşum ağlamakdan¹⁵¹
Bir perî da'vetini etmeğdür niyyetümüz
4. Göge çıkarsa görünmez benüm uçmak gözüme
Devletünde dahı a'lâlaradur himmetümüz
5. Ey Necâfî kadehi hürmet ile tut ki saşın¹⁵²
Pîr-i meyhâne elümüze virür hürmetümüz (138a)

57. Nazîre-i İshâk¹⁵³

1. Nice hoş vahdet idi giceki cem'iyetümüz
Reşk-i firdevs-i berîn olmuş idi şöhetümüz
2. İçelüm bâdeyi ayılmadın ölüp gidelüm
Ayağı götürelüm elde iken hürmetümüz
3. Murğ-ı dil serv-i ser-efrâzı hevâsında uçar
Kâdrimüz gibi degüldür yücedür himmetümüz
4. İki gündür gelürüz gelmedi dükkânına yâr
Elimüzden ne gelür işlemedi devletümüz
5. Bize şehriñ güzeli nâz ider oldı İshâk
Var gibi şimdi güzel sevmeyile şöhetümüz (138a)

58. Nazîre-i Âhî¹⁵⁴

1. Zâhidâ içseñ eger sen de bizüm şerbetümüz
Gül gibi zâhir olurdu saña keyfiyyetümüz
2. Devr-i la'lünde senüñ şöyle yasağ oldı meye
Ki şarâbile harâm oldı bizüm şöhetümüz
3. Okıduğ da'vet idüp uğramadı dâ'ireye
Ol perî-çehre kabûl eylemedi da'vetümüz
4. Sîne taşlını döğüp¹⁵⁵ âh livâsın çekerüz
Hem livâmuz çekilür hem döğülür nevbetümüz
5. Gözümiñ¹⁵⁶ şîşeleri izi tozından pür olur
Bizüm¹⁵⁷ ol günlere Âhî ire mi sâ'atümüz (138b)

59. Nazîre-i Revânî¹⁵⁸

1. Sâkiyâ leblerüñe olduğıçün nisbetümüz
Geçdi câm-ı meyile döne döne şöhetümüz

¹⁴⁹ Manzume *Necâtî Bey Divanı*'nda sekiz beyit olarak kayıtlıdır. Mecmuada yer alan şiir ile divanda yer alan gazelin beyit sırası farklılık göstermektedir. (bk. Tarlan, *Necâtî Beg Divanı*: 250-251.)

¹⁵⁰ bu: bir, D.

¹⁵¹ ağlamakdan: ağlamak ile, D.

¹⁵² tut ki saşın: tutmayacak, D.

¹⁵³ Keklik, *Üsküplü İshak Çelebi Divanı*, 206.

¹⁵⁴ Manzume *Âhî Divanı*'nda sekiz beyit olarak kayıtlıdır. Mecmuada yer alan şiir ile divanda yer alan gazelin beyit sırası farklılık göstermektedir. (bk. Sungur, *Âhî Divanı*, 112.)

¹⁵⁵ taşlını döğüp: taşlın döğüben, D.

¹⁵⁶ gözümiñ: gözümüz, M.

¹⁵⁷ bizüm: 'aceb, D.

¹⁵⁸ Manzume *Revânî Divanı*'nda yedi beyit olarak kayıtlıdır. Mecmuada yer alan şiir ile divanda yer alan gazelin beyit sırası farklılık göstermektedir. (bk. Avşar, *Revânî Divanı*, 270.)

2. Bir güler yüzlü yüzi şulu güzeldür sāğar
Aña baş қоşmağıla artuğ olur hürmetümüz
3. Yine¹⁵⁹ bir Yūsufa kıl oldu gönül sultāndur
Şatun almadı ne bilsün o bizüm kıymetümüz
4. Okıyup her güzeli cem' idelüm dā'ireden
Çünkü teşhīr-i perī eylemedür da'vetümüz
5. Mey gibi kalduk ayaklarda Revānī hayfā
Sākī-i gönçe-dehen bilmedi keyfiyyetümüz (138b)

60. Nazīre-i Şem 'ī¹⁶⁰

1. N'ola ger yogısa meclisde¹⁶¹ bizüm rağbetümüz
Gele meyhāneye zāhid göresin hürmetümüz
2. Umaruz nūr-ı cemālūñle müşerref olavuz
Ka'be-i küyüñadur çünkü bizüm niyyetümüz
3. N'idelüm kuhl-ı Şifāhānı alup 'aynumuza
Gözlerüm nūrı izüñ tozınadur minnetümüz
4. Mey gibi cūşa gelüp ney gibi efgān iderüz
N'idügin kimse bizüm bilmedi keyfiyyetümüz
5. Hıdmetüñde yanalum āteş-i 'aşkıla¹⁶² müdām
Şem'iyüz çünkü bizüm yanmağımız hıdmetümüz (139a)

61. Nazīre-i Zāñ¹⁶³

1. İçse ger zāhid-i dīvāne bizüm şerbetümüz
Aña ma'lūm olurıdı ola keyfiyyetümüz
2. 'İd-i vuşlatda bizi hoş tutasın ey lebi mül
Rūze-i hecrüñi hoş tutmağadur niyyetümüz
3. Yetiş ey şubh-ı sa'ādet bu gıce şem' gibi
Od yakup başımuza āh u yidi gam etümüz
4. Yağalum çarhı bir āh eyleyelüm gayret ile
O bizi yakdı niçün yirde qoruz gayretümüz
5. Nazm silkinde bu gün gerçi ki bir dāne idük
Zātiyā bilmedi ol h'āce bizüm kıymetümüz (139a)

62. Nazīre-i Rāhī

1. Ayuñ on dördi gibi rüşenidi şöhetümüz
O perī-rüyıla dün gıceki cem'iyetümüz
2. Çünkü imāndanımış himmet[in] a'lā itmek
Kaddüñe irmedür ey serv-i sehī himmetümüz
3. Farzımış aqçası çoğ olana varmak hacca
Sīm-i eşkile şehā küyüñadur niyyetümüz
4. Lebüñ esrārıyla şöyle mükeyyif olduk
Haşri tıydurmaya gibi bize keyfiyyetümüz

¹⁵⁹ yine: gerçi, D.

¹⁶⁰ Manzume *Şem 'i Divanı*'nda sekiz beyit olarak kayıtlıdır. Mecmuada yer alan şiir ile divanda yer alan gazelin beyit sırası farklılık göstermektedir. (bk. Karavelioğlu, *Şem 'i Divanı*, 173-174.)

¹⁶¹ meclisde: meşicde, D.

¹⁶² 'aşkıla: sevkuñla, D.

¹⁶³ Manzume *Zātî Divanı*'nda yedi beyit olarak kayıtlıdır. Mecmuada yer alan şiir ile divanda yer alan gazelin beyit sırası farklılık göstermektedir. (bk. Tarlan, *Zātî Divanı Cilt II*, 8.)

5. Mest-i lâ-ya'kıl olalum gezelüm leyl ü nehâr
Râhadur çünkü eyâ Râhî bizüm nisbetümüz (139b)

63. Nazîre-i Nazmî¹⁶⁴

1. Sen mehün gün yüzine olduğıün nisbetümüz
Oldı şehîr içre bizüm mihrün ile şöhetümüz
2. Mısr-ı hüsnün ki bugün Yüsufısın sen güzelüm
Saña kul olmağ ile artuğ olur 'izzetümüz
3. Tıtalum hürmet ile cāmı müdām el üzre
Sākıyâ çün bizüm anuñla durur hürmetümüz
4. 'Aşğ ile yolına cān virdük o şîrîn-dehenün
N'ola Ferhād kadar yok mı bizüm gayretümüz
5. Olmaduğ la'linün esrârına hergiz vākıf
Nazmiyâ anuñ içündür bu bizüm hayretümüz (139b)

64. Nazîre-i Sinānî

1. Şoĥbet-i cennet idi dün giceki şoĥbetümüz
Reşk-i Rıdvān idi sen māh ile cem'iyetümüz
2. Tutaruz hürmet ile ayağı el üzre müdām
La'line beñzedüğüündür aña nisbetümüz
3. Rızğ taķsım idicek 'āleme Kāsām-ı ezel
Maķsım-i 'aşğdan irdi bize de kısmetümüz
4. Şehr-i hüsn içre tapuñ gün gibi meşhūr olalı
Tutdı āfākı bugün mihrün ile şöhetümüz
5. Karşusunda ayağın turalum el bağlayalum
Ey Sinānî dikelüp turmağımız hıdmetümüz (140a)

Zemin Şiir: Necâtî

Vezin: ---/---/---

65. Ez-ān Necâtî¹⁶⁵

1. Çenāruñ kadd-i yāra nisbeti var
Eli yufka velî hoş himmeti var
2. İki şişe gözüm izün kumından
Tolısar bir gün ammā sâ'ati var
3. Lebüne benzedüğüün mey-i nāb
El üstinde tutarlar hürmeti var
4. Elün depret yürüt sākî ayağı
Ki devrānuñ be-gāyet sür'ati var
5. Ayağuna yüzün sürer Necâtî
Eyü varur başında devleti var (140a)

66. Nazîre-i Revānî¹⁶⁶

1. Yüzüne āfitābuñ nisbeti var
Saña yirden göge dek minneti var
2. Nigāruñ gıtmedin öp zülfin ey dil
Ki 'ömr-i nāzenünün sür'ati var

¹⁶⁴ Bu şiir *Edirneli Nazmî Divanı* neşirlerinde bulunmamaktadır.

¹⁶⁵ Manzume *Necâtî Bey Divanı*'nda yedi beyit olarak kayıtlıdır. Mecmuada yer alan şiir ile divanda yer alan gazelin beyit sırası farklılık göstermektedir. (bk. Tarlan, *Necâtî Beg Divanı*, 188-189.)

¹⁶⁶ Avşar, *Revānî Dîvânı*, 231.

3. Kaşuñ mihrâbın egmiş yine şüfi
Namâza tırdugından niyyeti var
4. Müneccimdür ruhuñ devrinde gerdün
Öninde¹⁶⁷ ay u günden sâ'ati var
5. Güneş yüzlülere içdi tıloyı
Revânîñüñ 'aceb¹⁶⁸ germiyyeti var (140b)

67. Nazîre-i Sûzî

1. Demi hoş gör ki dehrüñ lu'beti var
Bu deyrüñ dürlü dürlü şüreti var
2. Felek tanbürveş burdı kulağum
Yine beñzer benümle şöhbeti var
3. Revân oldı yetiş ol serve ey dil
Ki 'ömr-i nâzenîñüñ sür'ati var
4. Yüzüñe beñzedüğüñ gül-i ter
Baş üstinde tutarlar hürmeti var
5. Yitişdi birlige dil-berle Sûzî
Harîm-i vaşl içinde hürmeti var (140b)

68. Nazîre-i Lâmi'î¹⁶⁹

1. Gül-âcuñ hadd-i¹⁷⁰ yâra nisbeti var
Eli yufka velî hoş himmeti var
2. Bu gönlüm çañı feryâd-ı ğamuñla
Tutisar dehri ammâ sâ'ati var
3. Benümdür devr u[r]uldı kös-i Ferhâd
Begüm¹⁷¹ her Hüsrevüñ bir nevbeti var
4. Tabîb-i çeşmüñ itdi derdüñ eفزün
Sözüñ sağı budur kim 'illeti var¹⁷²
5. Elinden Lâmi'î kıomaz ayağı
Müdâm olsun başında devleti var (140b)

Sonuç

Bu çalışmada İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Atatürk Kitaplığında yer alan OE 0973/3 numaralı mecmua tanıtılarak eserin nazireler kısmı ele alınmıştır. Manzum ve mensur karışık olan mecmuada XIV-XVII. yüzyıllar arasında yaşamış divan şiiri, dinî-tasavvufî Türk şiiri ve halk şiiri geleneklerine mensup şairlerin şiirleri yer almaktadır. Eserin mensur kısımlarında ise ilaç terkipleri ve tedavi yöntemleri, bazı duaların anlam ve faziletleri, mensur hikâyeler ve çeşitli kayıtlar bulunmaktadır.

Mecmuanın derleyeni ve derlenme tarihi hakkında herhangi bir kayda rastlanmamaktadır ancak eserde şiirleri yer alan şairlerin yaşadıkları yüzyıllar göz önünde tutularak mecmuanın XVII. yüzyılın ilk yarısında derlenmiş olabileceği kanısına varılmıştır. Toplam 45 varak olan mecmua farklı yüzyıllarda yaşamış şairlere ait şiirler, nazire şiirler ve bestelenmiş şiirler olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Mecmuanın nazireler kısmı yaklaşık 16 varaktır. Araştırma

¹⁶⁷ öninde: k'öninde, D.

¹⁶⁸ 'aceb: yine, D.

¹⁶⁹ Manzume *Lâmi'î Çelebi Divanı*'nda 9 beyittir. (bk. Hamit Bilen Burmaoğlu, "Lâmi'î Çelebi Divanı (Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanı'nın Tenkidli Metni)" (Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 1983), 236.)

¹⁷⁰ hadd: la'l, D.

¹⁷¹ begüm: belî, D.

¹⁷² Bu beyit divanda yer almamaktadır.

konusunu oluşturan ve 37 farklı şair tarafından yazılan 16 zemin ve 52 nazire şiir, mecmua içerisinde dağınık hâlde bulunmaktadır. Tespit edilebildiği kadarıyla XV ve XVI. yüzyıl şairlerinin şiirlerinden seçilmiş manzum parçaların yer aldığı mecmuanın nazireler kısmında 8 şairin zemin şiiri, 25 şairin nazire şiiri ve 4 şairin hem zemin hem de nazire şiiri kayıtlıdır.

Mecmuanın nazireler bölümünde yer alan şiirlerin önemli bir kısmı neşredilmiş divanlarda ve diğer akademik çalışmalarda kayıtlıdır. Bu vesileyle nazire şiirler, kayıtlı olan şiirlerle karşılaştırılarak şiirler arasındaki sözcük, mısra ve beyit farklılıkları metin tenkidi usulü ile ortaya konulmuştur. Yapılan karşılaştırmalar neticesinde 68 gazelden müteşekkil nazireler bölümünde Nazmî, Sürûrî ve Hayâlî Bey'in basılmış divanlarında yer almayan şiirlerinin mecmuada kayıtlı olduğu, bazı şiirlerin divanlarda kayıtlı olan şiirlerden farklılık gösterdiği, bazı şiirlerin ise elde mevcut divanı olmayan şairlere ait olduğu ve nazire şiirlerden bazılarının da bugün varlığından haberdar olduğumuz ve neşri yapılmış nazire mecmualarında yer almadığı tespit edilmiştir. İncelenen mecmuanın nazireler bölümü benzeri diğer mecmualar gibi derlendiği dönemin edebî ve estetik zevkinin ve o dönem şairlerinin hem kendilerinden önceki şairlerle hem de kendi aralarındaki etkileşiminin tespit edilmesine katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Akgül, Ahmet. “Millî Kütüphanede Kayıtlı Bir Şiir Mecmuasının (06 Mil Yz A 7131) MESTAP’a Göre Tasnifi” *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi* 18, (2020): 177-202.
- Atik Gürbüz, İncinur. “İBB Atatürk Kitaplığı “K403” Numaralı Mecmuanın MESTAP’a Göre Tasnifi” *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 22, (2019): 37-110.
- Atik Gürbüz, İncinur. “Şiir Mecmualarının Biyografik Değerine Dair Araştırmalara Ek” *Türklük Bilimi Araştırmaları* 32, (2012): 147-157.
- Averbek, Güler Doğan. *Edirneli, Nazmî Divânı I. Cilt*. ABD: Create Space Publishing Platform, 2017.
- Avşar, Ziya. *Revânî Divânı* (e-kitap). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017.
- Aydemir, Yaşar. “Biyografi Kaynağı Olarak Mecmualar” *Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 87-100. Ankara: AKM Yayınları, 2011.
- Aydemir, Yaşar. “Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler” *Turkish Studies* II/3, (2007): 122-137.
- Aydemir, Yaşar. “Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü” *Bilig* 19, (2001): 147-155
- Bahadır, Savaşkan Cem. “Hayali Bey’in Bilinmeyen Gazelleri” *Turkish Studies* 7-4, (2012): 921-947.
- Burmaoğlu, Hamit Bilen. “Lâmi‘î Çelebi Divanı (Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divânı’nın Tenkidli Metni)” Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 1983.
- Doğan, Ahmet ve Hilal Gül İlhan. “İBB Atatürk Kitaplığı Bel Yz K 0007 Numaralı Şiir Mecmuasının Nazireler Kısmı” *Aydın Türklük Bilgisi Dergisi* 7, (2021): 59-110.
- Durmuş, Tuba İşinsu ve Rıdvan Canım. *Şevkî Divânı* (e-kitap). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018.
- Efe, Zahide. “Kastamonulu Divan Şairi Tâli‘î ve Şiirleri” *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 17, (2019): 120-153.

- Erdoğan, Mustafa. *Bursalı Rahmî ve Dîvânı* (e-kitap). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017.
- Erünsal, İsmail E. *Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi Dîvânı* (e-kitap). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018.
- Gıynaş, Kamil Ali. "Millî Kütüphanede Kayıtlı 06 Mil Yz A 803 Numaralı Şiir Mecmuası" *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 38, (2017): 211-264.
- Gıynaş, Kamil Ali. "Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası" *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 25, (2011): 245-260.
- Gıynaş, Kamil Ali. *Pervâne Bey Mecmuası* (e-kitap). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017.
- Gümüş, Ahmet Kemal. "16. Asır Divan Şairi Kâdirî ve Gazelleri" *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 24, (2020): 221-256.
- Gürbüz, Mehmet. "Biyografik Değer Bakımından Şiir Mecmuaları", *Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* 315-328. Ankara: AKM Yayınları, 2011.
- Karavelioğlu Murat. *Şem'î Dîvânı*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2014.
- Keklik, Murat. "Üsküplü İshak Çelebi Divan [Metin-Çeviri-Açıklamalar-Dizin]" Doktora Tezi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, 2014.
- Koç, Ramazan. "Amrî Divan" Yüksek Lisans Tezi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, 2014.
- Köksal, M. Fatih. *Mecma'u'n-nezâ'ir* (e-kitap). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017.
- Köksal, Mehmet Fatih. "Biyografik Kaynak Olarak Şiir Mecmuaları ve Kastamonulu İshâk-zâde Fevzi Mecmuası", *Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* 449-468. Ankara: AKM Yayınları, 2011.
- Köksal, Mehmet Fatih. "Şiir Mecmûalarının Önemi ve Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII - Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, hzl. Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Selim S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım, İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2012, 409-431.
- Köksal, Mehmet Fatih. *Sana Benzer Güzel Olmaz Divan Şiirinde Nazire*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2006.
- Kurnaz, Cemal ve Mustafa Tatcı. *Ümmî Divan Şairleri ve Enverî Divanı*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi, 2001.
- Kut, Günay. "Mecmua" *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi VI*, (1986): 170-172.
- Küçük, Sabahattin. *Bâkî Dîvânı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.
- Mengi, Mine. *Mesihî Dîvânı* (e-kitap). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2020.
- Pomakoğlu, Ayşegül. "Bahârî Dîvânı: İnceleme-Metin" Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 2013.
- Süngü, Zeynep. "Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Yeni Çalışmalar Bibliyografyası ve MESTAP" *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 25, (2020): 917-1056.
- Şaripbekova, Saule. "Acem Sürûrî ve Divançesi" Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2001.

- Tanyıldız, Ahmet. “Şiir Mecmualarının Neşri Hakkında” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 21, (2012): 224-239.
- Tarlan, Ali Nihad. “Eski Mecmualar Arasında” *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* I, no:1-2-3-4 (1946): 122-137.
- Tarlan, Ali Nihad. *Necatî Beg Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1992.
- Tarlan, Ali Nihad. *Zâtî Divanı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon Gazeller Kısmı I-II-III. Cilt.)* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1967.
- Tarlan, Ali Nihad. *Ahmet Paşa Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1992.
- Uzun, Mustafa İsmet. “Mecmua” *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 28, (2003): 265-268.
- Ünver, Niyazi. *Gelibolulu Sürûrî Dîvânı* (e-kitap). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2020.
- Üst, Sibel. *Edirneli Nazmî Dîvânı* (e-kitap). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018.
- Yağmur, Bahri. “Hilâlî Dîvânı İnceleme-Metin” Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 1998.
- Yakar, Halil İbrahim. *Gelibolulu Sun‘î Dîvânı (e-kitap)*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018.
- Yarar, Yeşim. “Atatürk Kitaplığı 973 Numarada Kayıtlı Mecmû‘a-yı Eş‘âr (Çeviriyazılı Metin-İnceleme)” Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2021.
- Yılmaz, Ozan. “Metin Te‘sisinde Şiir Mecmualarının Katkısına Bir Örnek: Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 5214 Numaralı Mecmua ve Muhtevası” *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 1, (2008): 255-280.
- Zülfe, Ömer. “Biyografik Bilgiler Açısından İki Nazire Mecmuası” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 4/18, (2011): 151-169.

Summary

Journals are valuable pieces which contains a lot of information about social and cultural life, community’s literal and aesthetic pleasures, reading habits and standard of judgments of an era. Journals, which are very fundamental resource for understanding the community of Ottoman, has a huge importance for literature history research. Poetry journals, which have the quality of an anthology, have many benefits such as providing information about many poets who are never mentioned in the sources, whose divan or any of their works have not reached today, even though their names are mentioned in the sources, and to identify the poems of a poet whose divan is unknown or not, and verses that are not included in critical publications. Journals can generally consist of texts written in different genres and shapes, as well as poems selected from only one genre or form. One of the journals in which poetry forms and genre belonging to Classical Turkish Literature, is nazire journals. Nazires, can be the journals which contains only the nazires that is written by poets for each other’s or their own works. In addition to that, it may be just a section reserved for nazires of a poetry journal.

This study is about the nazire poems which has a record on OE 0973/3 in Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library. The whole piece has 220 sheets. In the piece, there are *Şâh u Geda* by Taşlıcalı Yahyâ, *İbretümâ* by Lâmi‘î Çelebi, *Vesiletü‘n-necât* by Süleyman Çelebi, an epistle and two poetry journals by Molla Câmî. The part which is studied is between the leaves 105b-149b of the piece. When it is examined, it can be clearly seen that the journal is

composed of 3 different parts; poems by poets lived different period of time, nazire poems and musical poems. In the piece, there are poets by different periods' poets are shown together between 105b and 141a, and there are poems, that were set to music, by Aziz Mahmud Hüdâyî, Zâkirî, Yûnus Emre, Eşrefoğlu Rûmî and Kuloğlu and also, they have a different type of writing. When it is completely examined, it can be said that the assemble has poems from folk, divan and sufi literature between the 14th and 17th centuries. The wide variety of these poets and poems shows that the assembler was familiar with the traditions of the mentioned poetry.

The journal has 46 leaves and there are nazire poems in the 16 of them. The subject 16 model and 52 nazire poems which were written by 37 different poets, are located randomly in the journal.

These poems, placed between 101a-101b; 112a-115b; 128b-140b, written in the form of gazel which is the most preferred poetry form in tradition of divan nazire poetry. As indicated, there are model poems of 8 poets, 25 nazire poems of 25 poets and both forms of 4 poets in the nazire part of the journal which has poems by poets lived between 15th and 16th centuries. In the journal, the most mentioned poet is Revânî with 6 works total: 1 model and 5 nazire poems. He is followed by Zâtî and Edirneli Nazmî with 5 poems.

The piece was written in talik and divan calligraphy and has no recordings about the assemble date. However, it can be assumed that the piece might have been assembled at the beginning of the 17th century due to the periods of poets which has works in it. It could not be found any information about the identity of the assembler, but it can be considered that he/she might have had a large literal, religious and cultural background, and an education in the light of information about the pioneer poets of a period, some religious knowledge, has names and maqams of musical poems and poets, and poems and texts that in Persian and Arabic language.

When it is looked at the assembler's choices about nazire poetry, there are not only the period's pioneer poets' works but also some less known artists' works. Most of the poems, which are in the section of nazires, are recorded in the emitted divans and other academic studies. On the nature of that, nazire poems are compared with the recorded poems and the difference between poems in reference to the words, verges, and couplets. The published divan of the poets was prioritised when the comparison had been done. In cases where the divan could not be determined, academic studies such as nazire journals published due to the fact that the poems subjected to thesis, articles and study were nazire were applied. During the comparison, the semantically and lexically convenient word is given in the authentic text, and the different word is put into the annotation and the differences are indicated by the textual criticism method. As a result of the comparisons, in the nazire section, composed of 68 gazels, some poems by Nazmî, Sürûrî ve Hayâlî Bey were not in their divans but they were recorded in the journal; some of them are different from the ones in divan; some poems belonged to the poets who did not have any known divan; and finally some of the poems are known today but they were not situated in published nazire journals.